

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Ideové základy teorie o nadřazenosti árijské rasy

Sandra Štollová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Ideové základy teorie o nadřazenosti árijské rasy

Sandra Štollová

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Michal Kubát, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Konzultant:

Mgr. Jan Ptáčník

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Poděkování za věnovaný čas, cenné rady a připomínky poskytované během psaní této bakalářské práce patří jejímu vedoucímu, doc. PhDr. Michalu Kubátovi, Ph.D., a stejně tak konzultantovi práce Mgr. Janu Ptáčnickovi.

Obsah

1 ÚVOD.....	7
2 TEORIE RASISMU A JEJÍ VÝVOJ.....	11
2.1 Vznik teorie rasismu	11
2.2 Nástup moderního rasismu a jeho vývoj v Německu v 19. století.....	14
2.3 Sociální darwinisté a zakladatelé eugeniky.....	19
3 ARTHUR DE GOBINEAU A JEHO DÍLO O NEROVNOSTI LIDSKÝCH PLEMEN.....	23
3.1 Existence národů a vliv na jejich trvání	24
3.2 Degenerace a její role v trvání národa	26
3.3 Nerovnosti mezi plemeny	27
3.3.1 Tělesné nerovnosti plemen	29
3.3.2 Charakterové a intelektuální nerovnosti plemen	31
3.4 Bílé plemeno: Árijci.....	32
3.4.1 Germánští Árijci	34
4 HOUSTON STEWART CHAMBERLAIN A JEHO DÍLO ZÁKLADY DEVATENÁCTÉHO STOLETÍ.....	37
4.1 Pojem rasa	38
4.2 Mísení ras a vyšlechtění tzv. „čisté rasy“	39
4.3 Árijská rasa a Germáni	41
4.3.1 Vrozené schopnosti germánské rasy	43

4.4	Germán jako protiklad Žida.....	44
5	TEORIE RASY V IDEOLOGII NACISTICKÉHO NĚMECKA....	47
5.1	Teorie a praxe eugeniky v Německu v první polovině 20. století	47
5.2	Pojetí árijské rasy v Mein Kampf	50
5.3	Šlechtění árijské rasy v praxi a nacistický projekt Lebensborn ...	52
6	ODRAZ ORIGINÁLNÍCH VĚDECKÝCH TEORIÍ VE	
	FORMOVÁNÍ TEZE O NADŘAZENOSTI ÁRIJSKÉ RASY	54
6.1	Pojetí rasy v ideologii nacistického Německa	54
6.2	Nejvýznamnější inspirátoři nacistické rasové teorie	56
8	ZÁVĚR.....	62
9	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	65
9.1	Literatura	65
9.2	Prameny	67
10	RESUMÉ.....	69

1 ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá myšlenkou o nadřazenosti árijské rasy nad rasy ostatní a využitím této ideje v praxi, konkrétně v nedemokratickém režimu nacistického Německa. Hlavním cílem této práce je určit, které myšlenkové základy přispěly k formování nacistické vize o nadřazenosti árijské rasy. Práce by měla také nejvýznamnější z těchto teorií objasnit a poukázat na způsob, jakým se tyto teoretické základy odráží v nacistickém pojetí rasy. Původním tématem práce byla obecná diskuse o ideových základech nedemokratických režimů. Toto téma bylo ale po konzultaci s vedoucím práce konkretizováno na pouhý jeden myšlenkový základ, který bude však díky získanému prostoru poměrně konkrétně analyzován.

Teorie o nadřazenosti árijské (nordické) rasy se stala jedním z hlavních ideových zdrojů nacistické propagandy a nacistické rasové teorie, která věřila v existenci pradávne čisté árijské rasy, jež byla zakladatelem civilizace a jejímiž posledními zástupci měli být právě příslušníci německé národní společenosti. Nacistická rasová propaganda označila Árijce za tvůrce a nositele veškeré kultury a přesvědčovala masy o tom, že je třeba očistit německý národ od neárijských živelů a navrátit se k čisté árijské rase, která byla považována za nejsilnější, duševně nejvyšší a fyzicky nejkrásnější plemeno.

Teorie o nadřazenosti bílého plemena v popředí s rasou árijskou se však objevila už mnohem dříve než v nacistickém Německu. Kontinuálně se vyvíjela již od 19. století, kdy začala vznikat díla s rasistickým podtextem, která bílé plemeno vyzdvihovala. Aby byla teorie o árijské dominanci zasazena do kontextu, pojednává proto první část práce krátce obecně o rasismu a dále se zaměřuje na jeho vývoj v Německu především v 19. století. Právě práce německých autorů jsou stěžejní pro pozdější formování rasové teorie z období nacismu. Práce však v žádné části nepojednává o holocaustu jako formě nacistického rasismu, nýbrž se soustředí výhradně na eugeniku a interpretaci rasových teorií.

Tato práce je deskriptivní případovou studií a využívám v ní několik metod. Jedná se hlavně o obsahovou analýzu, která byla užita při studiu primární literatury. Dále se v práci vyskytuje diachronní komparace, jež byla využita v kapitole o vývoji rasismu a rasové teorii. V kapitole, která se věnuje reflexi originálních myšlenek v rasové teorii nacistického Německa, pracuji s empiricko-analytickým přístupem. Pro vysvětlení dezinterpretace originálních myšlenek bylo využito kritické analýzy.

Veškeré informace v práci využitě pocházejí z relevantních zdrojů. Jedná se zpravidla o odborné knihy, které pokrývají především obecnou část práce hovořící o rasismu a známých ideových základech nacistické rasové teorie. Práce však zahrnuje i informace, se kterými se v české literatuře zpravidla nesetkáme. Z tohoto důvodu jsem velkou část informací čerpala ze zahraniční literatury, především z odborných článků publikovaných v akademických a odborných časopisech. Většina těchto elektronických zdrojů pochází od anglických či amerických autorů, kteří se tématem zabývají poměrně rozsáhle, na rozdíl od autorů německých. Informace z německy psaných zdrojů se v práci vyskytují také, ale v malé míře, protože se jedná o originální díla s rasistickým podtextem, pocházející zejména z 19. století. Je to tedy literatura zaprvé ideologicky zabarvená, za druhé sloužící jen k doplnění kontextu práce. Minimum informací pochází z internetových portálů, protože většina internetových článků pojednávajících o této tématice nevykazuje plnou míru objektivitu. Stěžejní literaturou pro mou práci jsou originální díla dvou autorů, Arthura de Gobineau (dílo *O nerovnosti lidských plemen*) a Houstona Stewarta Chamberlaina (dílo *Základy devatenáctého století*). V dalších kapitolách jsem využila známého díla *Mein Kampf* od Adolfa Hitlera, několika knih o teorii rasismu a poté především odborných článků z elektronických databází a časopisů.

Stať práce jsem rozdělila do pěti kapitol, které se dále dělí na podkapitoly. Po úvodu následuje kapitola *Teorie rasismu a její vývoj*, rozdělená na tři menší podkapitoly. První podkapitola se zabývá velice obecně vznikem teorie rasismu a čtenáři slouží jako jakýsi úvod do

problematiky práce. Následující podkapitola reflektuje vývoj rasismu v Německu v 19. století. To je doba, kdy vznikaly nejdůležitější práce, jejichž obsah se odrazil v rasové teorii nacistického Německa. Třetí podkapitola se věnuje sociálnímu darwinismu a teorii eugeniky, které tvoří důležitou část nacistického rasismu.

Druhá kapitola práce je interpretací jednoho z nejdůležitějších děl týkajících se rasismu. Jedná se o dílo O nerovnosti lidských plemen, jehož autorem je francouzský myslitel Arthur de Gobineau. Tento autor je považován za jednoho ze zakladatelů teorie o výjimečnosti Árijců. Na jeho dílo je nahlíženo jako na první systematickou a vyčerpávající práci přispívající k teorii rasismu. Právě z toho důvodu jsem mu ve své práci věnovala velkou pozornost. Mým cílem bylo čtenáři co nejlépe přiblížit myšlenky tohoto autora. Jedná se tedy o výklad originálního díla (českého překladu), zaměřeného především na interpretaci nadřazenosti bílého plemene. Kapitola je rovněž rozdělena do jednotlivých podkapitol pro lepší orientaci a konkretizování jednotlivých myšlenek.

Třetí kapitola práce je věnována dalšímu z „velikánů“ na poli rasových teorií. Jedná se o dílo původem britského autora Houstona Stewarta Chamberlaina, který je považován za následovníka Gobineua. Jeho dílo nese název Základy devatenáctého století. Chamberlain taktéž hovoří o rozdílech mezi lidskými rasami, avšak více se přibližuje nacistickému pojetí rasy, poněvadž své dílo kriticky rozšiřuje o otázku židovského národa. Kapitola přináší interpretaci jeho myšlenek na základě četby originálního díla (českého překladu a německého originálu). Rovněž třetí kapitola nabízí čtenáři rozdělení do podkapitol pro lepší orientaci v Chamberlainových myšlenkách.

Ve čtvrté kapitole jsem se pokusila připravit si podklad pro zodpovězení hlavní otázky práce, tedy jaké teorie se promítly do pojetí rasy v nacistickém Německu. Čtvrtá kapitola je částečnou aplikací teorie do praxe. Obsahuje tři podkapitoly, z nichž první pojednává o praktickém využití teorie eugeniky v Německu. Eugenické pokusy a šlechtění árijské

rasy jsou naprosto zřetelným důkazem realizace nacistické rasové propagandy. Na tento obsah navazuje třetí podkapitola pojednávající o nacistickém eugenickém projektu Lebensborn. Tyto dvě podkapitoly jsou proloženy krátkou teoretickou vsuvkou, která pojednává o pojetí rasy ve spise Mein Kampf.

Poslední kapitola stati je syntézou předešlého textu. Snažila jsem se v ní zhodnotit, které z uvedených teorií se staly nejvýznamnějšími ideovými základy německého rasismu, respektive nejvíce přispěly k budování myšlenky o nadřazenosti Árijců. Je patrné, že některé teorie byly navzdory své původní podobě nacisty přizpůsobeny jejich potřebám, a proto i případy takové dezinterpretace jsem v kapitole zmínila.

2 TEORIE RASISMU A JEJÍ VÝVOJ

2.1 Vznik teorie rasismu

Kořeny rasismu jako doktríny nesnášenlivosti můžeme hledat už ve středověku, zejména na pozadí náboženského konfliktu mezi křesťany a Židy. Středověká Evropa se xenofobním způsobem projevovala vůči jakémukoliv jinému náznaku odlišnosti, avšak především v rovině duchovní, kde existovaly požadavky splynout s dominantními náboženskými a morálními trendy společnosti (Fredrickson, 2003: 32). Stejně tak se však vzájemná averze promítla i do nenáboženské roviny. Činnost křesťanských obchodních spolků údajně tlačila Židy zavést instituci lichvy, tedy půjčování finančních obnosů na úrok. Společně s náboženskou nevráživostí se tak vytvořily dva protichůdné segmenty, a to i přes to, že vládnoucí vrstvy se snažily Židy většinou chránit a zaměstnávaly je ve svých službách. Na vyznavače židovské víry se postupně snášela různorodá obvinění, z nichž nejzávažnější padlo v roce 1150 v Anglii, totiž že Židé údajně pro své náboženské rituály vraždí křesťanské děti jako oběti. Objevovala se i tvrzení, že Židé jsou spojenci Satana a tudíž je třeba je buď vyloučit ze společnosti, nebo zcela eliminovat (Fredrickson, 2003: 28-29). Pokud tedy lze hovořit o kořenech rasismu, je třeba ho chápat v onom kulturním kontextu. Rasismus biologického rázu založený na odlišnostech v barvě pleti a vzhledu je až produktem moderní doby (Fredrickson, 2003: 32). O něm bude pojednáno v další kapitole.

Ještě předtím je však třeba se zamyslet nad otázkou, co vlastně rasismus je a podle jakých kritérií tento fenomén ve společnosti poznáme. Samotný termín rasismus se objevuje ve 30. letech 20. století v souvislosti s antisemitismem a potřebou označit nacistické pronásledování židovské komunity v německé společnosti. Nesnášenlivost a neochota vzájemné tolerance se však ve společnosti objevovaly už mnohem dříve, jak lze ilustrovat na příkladech z historie.

V Egyptě v období „střední říše“ vládli Senvosretové, za jejichž vlády byla k zemi připojena černá Núbie. Jižní hranice země byla následovně opatřena zákazem vstupu do země platícím pro všechny černochoy (Salajka, 1967: 6). V antice to zase byli otroci, kteří představovali utlačovanou společenskou vrstvu. Ve středověku byla náboženským sporem podnícena nenávist k Židům, která se v dějinách objevovala znovu a znovu a vyvrcholila holocaustem ve 20. století. V souvislosti se španělskou inkvizicí se dokonce objevila doktrína *limpieza de sangre*, v překladu „čistá krev“, vylučující pokřesťanštěné Židy (Fredrickson, 2003: 37).

Rasismus jakožto fenomén moderní společnosti tak nesporně má své kořeny v historii, ať už ve formě náboženské nesnášenlivosti, nebo jako potomek systému kast a kmenů, případně i jako druh zesílené xenofobie a předsudků. Avšak odmítání pluralismu a existence kulturalismu jsou do jisté míry koncepty relativní a s moderním biologickým rasismem nepřímo spojitelné, protože kulturní identita je do velké míry proměnitelná. V moderních společnostech má jedinec obvykle možnost volby, k jaké kultuře se přiřadí a jaké zvyky bude prosazovat. O rasismu je spíše možné hovořit až ve chvíli, kdy kulturní příslušnost jedince je pevně vázána na jeho etnický původ a vlastnosti fyzické i duševní, které zdědil a neexistuje zde možnost mezi jednotlivými kulturními rovinami přecházet (Fredrickson, 2003: 18). K tomu přispěly antropologické a biologické objevy 18. a 19. století. Je to doba, kdy antropologové začínají měřit lebky a těla, kdy Gregor Mendel přichází se svými zákony dědičnosti, kdy Charles Darwin předkládá myšlenku o přírodním výběru a evoluci. To je střetnutí konceptu kultury a biologického původu (Salajka, 1967: 9). Pokud je jedinec fixně vázán svým etnickým původem, který stejně tak pevně souvisí s existencí specifické kultury a pokud takoví dva jedinci (či komunity, nebo národy) nemohou vedle sebe existovat bez toho, aby jeden z nich neustále usiloval o dominantní roli, pak lze pravděpodobně mluvit o rasismu (Fredrickson, 2003: 18).

Ptáme-li se tedy, co je rasismus, nabízí se více odpovědí. Je to jev, vycházející z kulturní a sociální nerovnocennosti lidských plemen, obvykle založen na (často iracionálních) předsudcích. Zároveň je možné považovat rasismus za důsledek myšlenky biologické nerovnosti související s etnickými a genetickými odlišnostmi lidí. Avšak i politická forma nerovnosti může být do jisté míry považována za rasismus. Xenofobní postoj ke specifickým skupinám lidí plodí myšlenky společenské méněcennosti, ačkoliv se často pohybuje na vratké půdě subjektivních zdůvodnění pro takové nazírání na lidskou společnost (Dacík, 2001: 78-79).

Ať už vymezíme rasismus skrze propojení kultury a biologického původu člověka, nebo jinými „abstraktnějšími“ způsoby, faktem je, že rasové předsudky a stereotypy podložené promyšlenou teorií o nadřazenosti specifické rasy se stávají velice účinnou a efektivní zbraní. Rasová nesnášenlivost plodí v praxi obvykle násilí, sociální útlak a izolaci. Vyhlášení rasové doktríny v dějinách pak odstartovalo zcela otevřené formy rasismu, jako byl například zákaz smíšených manželství a segregace etnicky odlišných skupin, vedoucí až k perzekucím a pronásledování, vrcholící holocaustem ve 20. století (Salajka, 1967: 12).

Moderní rasismus se objevuje v 18. století a je založen více na principu etnickém, než náboženském, který byl dominujícím prvkem rozlišování ve starších dobách. Společenské postavení bylo zpravidla určováno dle příslušnosti ke šlechtickým či královským rodům, případně na základě náboženské orientace. V souvislosti s moderním rasismem se však objevuje rozlišování a klasifikace ras na základě fenotypických znaků, obvykle barvy pleti, očí, vlasů a dalších vnějších fyzických znaků. Předchůdcem tohoto moderního pojetí rasismu byly prosté biologické teorie, určené k odlišování ušlechtilosti zvířat. Nejčastěji se na základě vnějších znaků rozlišovali koně či psi. V rámci biologických teorií se brzy přišlo na to, že dědičnost výjimečných znaků souvisí s předáváním krve a v ní obsažených vlastností. Praktickým důkazem kromě fauny byly

například šlechtické rody, které předáváním stejné krve vykazovaly opakující se tělesné znaky. Postupem času na základě těchto faktorů vyvstal názor, že dobré fyzické a duševní vlastnosti lze rozmnožovat předáváním stejné krve mezi jedinci stejné rasy. Rasa byla spatřována jako soubor obdobných znaků, později se tímto pojmem také označoval dnešní národ. Teorie o nadřazenosti bílé rasy vznikala pomalu a vyvíjela se na pozadí vstupu bělochů na kolonizovaná a nově dobytá území. Oproti původním obyvatelům se běloši vymezovali nejen jako civilizovaní a vzdělaní, ale brzy si také uvědomili odlišnost své pigmentace, která byla později spojována i s intelektuálními schopnostmi. Dnes bychom tento jev zřejmě nazvali stereotypem (Fredrickson, 2003: 49-51).

2.2 Nástup moderního rasismu a jeho vývoj v Německu v 19. století

Hlavním zlomem v nástupu moderního rasismu a jeho etablování bylo osvícenství. Vědecké výzkumy a jejich výsledky vytvářejí tendenci kategorizovat objevy různého druhu. Mezi tehdejšími přírodovědci se objevují pokusy o hierarchizaci lidských ras. Průkopníkem tohoto odvětví byl švédský přírodovědec Carl Linné, který rozdělil lidský druh na jednotlivé typy a specifikoval rozdíly mezi Afričany, Asiaty, Indiány a Evropany. Už v jeho teorii se setkáme s velmi pozitivním popisem bělochů, oproti pejorativnímu popisu černého plemene (Gould, 1998: 389-390). Francouzský badatel Georges de Buffon v polovině 18. století představil teorii vzniku druhů, podle které rasy vznikly působením vlivů vnějšího prostředí. Předchůdci dnešních ras byli tzv. „první lidé“, potomci biblického Adama, který byl zástupcem bílé rasy (Dacík, 2001: 82). Dalším velice známým badatelem v této oblasti se stal Němec Johann Friedrich Blumenbach, který rozdělil lidskou rasu do pěti skupin. Za nejkrásnější plemeno považoval plemeno kavkazské, potažmo zástupce bílé rasy (Gould, 1998: 389-390).

Významným proudem, který přispěl k rasistické klasifikaci lidského pokolení, je teorie *polygenetismu*, podle které nemají lidé společný původ, ale různé rasy pocházejí z různých základů. Autoři této teorie argumentují, že fyzické rozdíly mezi žlutou rasou, bělochy a černochoy, nemohly vzniknout jinak než prostým faktem, že každý z nich měl svého předka. Naopak zastánci teorie jednopůvodnosti vysvětlují odlišnosti mezi lidmi racionálními argumenty. To, že se jednotlivé typy lidské rasy od sebe vzájemně liší, je způsobeno klimatickými a podnebnými podmínkami v daném geografickém prostoru. Od intenzity slunečního záření (a dalších faktorů) je odvozena pigmentace pleti, očí i vlasů, od dalších podmínek potom vzrůst, stavba těla a další fyzické znaky (Gobineau, 1942: 91-100).

Fyzická podoba člověka byla pro moderní rasismus velmi důležitá. Nejenže se rozmohlo měření obličejů, lebek a dalších poměrů lidského těla, ale s odkazem na řecké a římské sochařství (na díla jako sochy Venuše či Apollóna) se rozmohlo vnímání lidské krásy spojené s bledostí a tvary, kterými se vyznačovali samotní Řekové a Římané, tedy s tvary evropskými. Vůči těmto „vzorům“ jsou pak samozřejmě rasy černé či žluté vnímány jako odlišné (Fredrickson, 2003: 54-55). Estetické vnímání lidských ras se později prohloubilo do rasismu založeného na etnicitě, která s vnějšími znaky také souvisí. Tento druh rasismu se rozvinul zejména v německých zemích. Příčin mohlo být několik. Za první důvod je považován fakt, že Napoleon po porážce německých knížectví v rámci svých reforem nařizoval emancipaci židovského obyvatelstva. Integrace Židů do společnosti měla být v tomto případě založena na občanském principu. Občanské pojetí národa je spojeno s univerzálními právy člověka a nijak nezávisí na jeho etnicitě či původu. Německý národ v duchu romantické tradice ale tento „občanský ideál“ odmítal a německá národnost byla identifikovatelná spíše na základě etnicity¹. Možným

¹ V tomto smyslu je pojem etnicita možné vyložit jako pocit loajality k vlastnímu lidu s odkazem na kulturu, tradice, hodnoty a způsoby jednání. Etnicita poskytuje pocit společné identity a odlišnosti od jiných lidí. Zároveň má pojem etnicita ale i rasový obsah. Součástí onoho „společného citění“ je totiž i víra ve společné předky a původ. Někteří autoři podobným způsobem chápou národy. (Heywood, 2004: 190). Dle mého názoru však není možné etnicitu chápat jako národ, který je zpravidla politicky definovaný. K etnicitě se totiž na rozdíl od národa není možné přihlásit.

důvodem vyzdvihování krevního původu a ducha německého národa byl možná také fakt, že německá knížectví nebyla schopna se dlouhou dobu sjednotit a vytvořit stát s jasnými hranicemi, stát geograficky přesně vymežitelný (Fredrickson, 2003: 60-61).

Johann Gottfried von Herder, ač zastánce kulturního pluralismu, zformuloval myšlenku, že každá etnická skupina má vlastní *Volksgeist*, národního ducha, který se sestává z tradic národa, jazyka, folklóru, kultury, umění a podobně. Aby si národ zachoval svůj *Volksgeist* a tím pádem i svou existenci, bylo nutné vyhnout se cizím vlivům, které by mohly auru národa narušit. Tato Herderova myšlenka spojila národ s jeho specifiky a razantně se odklonila od osvícenského ideálu univerzalizmu. V praxi se pak objevily myšlenky, že židovský vliv je právě oním narušením německého národního ducha. V otázce začlenění se do německé společnosti pak Židům zbývaly jen dvě možnosti: integrovat se a stát se dobrým Němcem, nebo odejít (Fredrickson, 2003: 61-62).

Pospolitost německého národa se objevuje i v myšlenkách Johanna Gottlieba Fichteho. Anarchie světového systému může být potlačena jen kulturním národem Němců, který byl jako jediný schopný zachovat si svou domovinu, historii, jazyk, tvůrčí sílu, ale i lásku k vlasti. S podobným názorem, avšak snad radikálněji interpretovaným, vystupuje ve svých dílech i filosof Friedrich Nietzsche. Pokrok společnosti vidí v dominanci vynikajících jedinců, kteří stoupají vzhůru díky existenci poddanosti a otroctví. Zotročování slabších jedinců je odrazovým můstkem pro jedince silné a schopné vlády. Vždyť samotná vůle k moci je podle Nietzscheho tím nejvyšším zákonem (Salajka, 1967: 10).

Jakýmsi symbolem přechodu od rasismu založeného na principu náboženském k rasismu biologickému se stal německý historik Heinrich von Treitschke. Tento univerzitní profesor otevřeně zastával názor, že jednota německého národa se zakládá na jeho etnicitě, jazyku a kultuře a její narušení mohou způsobit jakékoliv cizorodé prvky. Takovým prvkem byli pro Treitschkeho Židé, kteří údajně disponovali rozkladnou tendencí

pro ostatní národy (Sontag, 1939: 134). Druhá polovina 19. století v Německu přinesla díla dalších autorů, kteří se netajili svým rasistickým a antisemitským postojem. V roce 1879 vydal Wilhelm Marr, autor pojmu *antisemitismus*, svůj pamflet s názvem *Vítězství Židovství nad Němectvím (Der Sieg des Judenthums über das Germanenthum)*. V pamfletu Marr hovoří o dominanci židovské kultury nad německou a o neschopnosti Němců tomu zabránit. Židy ale neobhajuje, naopak, jako jeden z prvních myslitelů předkládá myšlenku, že Židé nejsou špatní kvůli svému náboženství, ale ze své podstaty. Dotýká se tak základních principů biologického rasismu (MacDonald, 2010). O rok později s podobnými názory vystoupil Eugen Dühring, který vyzdvihoval židovskou lakotu a podlost a později i německý ekonom Werner Sombart zasadil své negativní názory na židovskou komunitu do ekonomického kontextu (Jacob, 2010).

Pokud v Německu existovaly základy rasismu a antisemitismu, mohly být jen podpořeny ekonomickým postavením Židů na přelomu 19. a 20. století. Sjednocení Německa a postupná industrializace umožnila židovské menšině prosperovat v obchodní činnosti, ale i v řemeslech. Židé obsazovali posty doktorů, finančníků, bankéřů, novinářů či právníků. Dokonce se objevovaly situace, kdy židovský obchodník pro úspěch svého podniku najímal do svých služeb příslušníky většinového národa. V duších německých občanů byl však zřejmě zakořeněn onen etnický nacionalismus a Němci věřili, i přes úspěchy židovské rasy, že německá krev je nadřazená všem ostatním a z této „jistoty“ se odvíjely již známé stereotypy: vlastnosti Žida jsou protikladem vlastností Germána. Germán vede duchovní hodnotový život, kdežto Žid je hyperracionální, podlý a nedůvěryhodný. Prahne po majetku a záměrně narušuje jednotu německého národa a podrývá jeho základy. Tyto předsudky k židovské rase upevňovaly vzrůstající ideu o existenci *Volksgeist* a nadřazenosti árijské, specificky germánské rasy, která byla současně podporována dílem Richarda Wagnera, lidovou tradicí příběhů bratří Grimmů

hovořících o starobyklých a odvážných Germánech a především také rozsáhlými filozofickými základy (Fredrickson, 2003: 72-74).

Ideové základy o nadřazenosti árijské rasy ve svých dílech předložili dva významní autoři. Byli to Arthur de Gobineau a Houston Stewart Chamberlain. Francouzský aristokrat a literát Arthur de Gobineau představil v roce 1855 svou *Esej o nerovnosti lidských ras (Essai sur l'inégalité des races humaines)*, která je považována za nejsystematičtější a nejdůkladnější základ rasistického myšlení. Gobineau v knize velmi podrobně představuje různá rasová pokolení a rozdělení prastarých národů ve své původní podobě. Dílo pojednává o nerovnostech, které existují mezi lidskými plemy a současně poukazuje na výjimečné schopnosti a krásu rasy árijské, specificky pak kmenů nordických a germánských, tedy předchůdce dnešních Němců a Skandinávců (Černý, 1995: 47-48). O rozšíření Gobineauových myšlenek v Německu se postaral v Německu žijící a Německo obdivující, avšak původem anglický autor Houston Stewart Chamberlain. Chamberlain navázal svým dílem *Základy devatenáctého století (Die Grundlagen des neunzehnten Jahrhunderts)* na svého francouzského předchůdce a předložil poměrně rozsáhlé dílo, které se ale na rozdíl od Gobineaua neomezuje na vědecké pojednání o typech lidské rasy, ale také otevřeně útočí na židovský národ a stává se tak nepochybně jedním z hlavních ideových zdrojů pozdější nacistické rasové teorie (Černý, 1995: 75-76).

Pro důležitost těchto myšlenkových základů německého rasismu bude dílům obou autorů ve druhé a třetí kapitole práce věnována zvláštní pozornost.

Kromě Gobineaua měla Francie ještě další významné myslitele na poli rasových teorií. Za zmínku stojí jistě i antropolog Georges Vacher de Lapouge, který byl podobně jako jeho předchůdci fascinován nordickým světlým typem, pro který používal již známé označení „árijská rasa“. V jeho teorii se Árijci objevují jako vysocí, štíhlí, světlomasí a modroocí

lidé s dlouhými lebkami, úzkými rovnými nosy a úzkými rty. Právě Árijci jsou podle tohoto myslitele geniové, kterým lidstvo vděčí za vše, co má. Původem Švýcar Louis Agassiz, zastánce polygenetismu, přispěl do rasových teorií otevřenou nesnášenlivostí černé rasy, která mu připadala odporná a kterou barvitě popisuje v některých svých knihách. Neskončil však pouze u této poměrně prosté myšlenky. Jeho dílo je věnováno popisu rozdílnosti mezi rasami, přičemž jistý význam a respekt ukládá Agassiz taktéž rase arabské a její hodnotové kultuře, což u jiných myslitelů oslavujících nordickou rasu není samozřejmostí (Dacík, 2001: 87-89).

2.3 Sociální darwinisté a zakladatelé eugeniky

Ideové základy německého rasismu lze kromě velkých děl Gobineaua a Chamberlaina najít i v myšlení dalších autorů, mnohdy německého původu, které někdy označujeme za *sociální darwinisty*, případně za zastánce *eugeniky*. Oba pojmy spolu úzce souvisí, jak bude objasněno dále.

Thomas Malthus, anglický ekonom, na konci 18. století upozornil na fakt, že populace roste řadou geometrickou, kdežto potravinové zdroje a další materiální podmínky existence narůstají pouze lineárně. Z jeho postulátů logicky vyplývá, že objem populace se jednou stane pro Zemi a její možnosti nadměrný a nevládnutelný (Rutherford, 2007: 213). Myšlení Thomase Malthuse částečně ovlivnilo pozdější přírodovědce, ale i sociální vědce, jejichž hlavním ideovým zdrojem se (ač ke své nevoli) stal slavný biolog Charles Darwin. Snad nejslavnějším Darwinovým dílem byla teorie o evoluci, známá také jako *evoluční teorie*. Podle této teorie se vyvíjel život na Zemi na základě náhodných změn, které podléhaly selekci neboli tzv. přírodnímu výběru.² Přírodní výběr je princip, podle kterého se při vývoji různých druhů objevují odchylky. Pokud jsou tyto odchylky

² Evoluce. Evoluční teorie, dostupné na: <http://evoluce.wgz.cz/evolucni-teorie>, 10. 3. 2012.

druhu prospěšné, začnou být automaticky děděny, protože pomáhají druhu přežít či jsou pro něj užitečné jiným způsobem. Takové druhy se poté stávají výrazněji odolnější vůči svému okolí. Herbert Spencer pro fenomén přírodního výběru používal název „přežití nejsilnějšího“ (Darwin, 2007: 85).

Právě Herbert Spencer, anglický filosof, je někdy řazen mezi tzv. sociální darwinisty. Sociální darwinismus vznikl aplikací evoluční teorie Charlese Darwina na lidskou společnost. Je to tedy názor, že přírodní výběr, nebo přežití nejsilnějšího jedince, lze pozorovat i mezi lidmi. V podstatě se jedná o jakési zpodobnění lidí s faunou a flórou. Stejně tak jako v přírodě existují různé druhy květin či živočichů, i lidský druh se skládá z více různorodých prvků. V rámci jednoho druhu, ale i v rámci společenství druhů, probíhá pak boj o přežití. A právě jedinec, jevící se jako nejsilnější, vybavený kvalitními podklady pro život, v tomto boji vítězí. Odumírání slabších jedinců pak posiluje rasu jako takovou (Caruana, 2008: 653). S obdobnou teorií ještě před Darwinem přišel francouzský přírodovědec Jean Baptiste Lamarck, s jehož osobu je spojován tzv. „lamarkismus“. Lamarck ve svých evolučních teoriích zastává názor, že organismus je během svého života ovlivňován vnějším prostředím a vlivy, na které se adaptuje a tak zvyšuje svůj potenciál k přežití. Potomci tohoto organismu pak tyto vlastnosti rovnou dědí. Darwinova teorie je v podstatě obdobou této myšlenky, na které základ své teorie vybudovali sociální darwinisté a to i přes to, že darwinismus nestanovuje nic jako ideální nebo žádoucí stav lidské společnosti (Soukup, 2009: 52).

Herbert Spencer, ale i další sociální darwinisté, jistě rozváděli své úvahy mnohem obšírněji. Přesto je však evidentní, že aplikací Darwinových myšlenek na lidské společenství sociální darwinisté podnítili mnohem konkrétnější a naléhavější myšlenku, která se později stala příčinou negativních událostí 20. století. Pakliže existuje přirozený boj a nejsilnější v něm vítězí, pak je třeba se ptát, je-li možné tento nejsilnější druh rozmnožit a podpořit v jeho přirozené dominanci. Podobné otázky si

klade myšlenkový proud, který dnes označujeme slovem *eugenika* (Caruana, 2008: 653).

V roce 1883 slovo eugenika poprvé použil Francis Galton, anglický vědec, zabývající se širokou škálou přírodních i sociálních věd a také bratranec výše zmíněného Charlese Darwina (Fangerau, 2005: 46). Myšlenka eugeniky rozvíjená především Galtonem se ale objevila již mnohem dříve než v 19. století. Už řecký filozof Platón se netajil názorem, že slabé a neduživé děti by měly být eliminovány (Selwyn, 2010: 35).

Francis Galton se zabýval pokusy a výzkumy napříč vědou, ale k jeho myšlení o biologii a genetice ho podnítilo až dílo jeho bratrance Darwina *O původu druhů* (*The Origin of Species*). Galtona zaujala Darwinova myšlenka přírodního výběru, který přirozeně vede k dominanci a přežití nejsilnějších jedinců. Galton však usoudil, že přírodní výběr, ač princip efektivní, je relativně pomalý. Položil si otázku, zda je možné najít metodu, kterou lze vybírat nejsilnější jedince mnohem rychleji a podnítit tak rychlejší rozvoj lidstva. Na pozadí sporu v tehdejší Anglii (evolucionisté versus církve) a s vědomím, že myšlenky o nerovnosti síly mezi lidskými jedinci už existují (v roce 1855 publikoval Gobineau Esej o nerovnosti lidských ras), provedl Galton výzkum zaměřený na intelektuální rozdíly mezi lidmi (Gillham, 2001: 98-99).

Galton došel k závěru, že mezi jednotlivými rasami, ale i v rámci ras samotných, se objevují markantní rozdíly v intelektu, ale i fyzickém vzhledu a duševních vlastnostech. Eugenika měla být cestou výběru „kvalitních“ jedinců a jejich umělého, záměrného šlechtění, za účelem rozmnožení silných jedinců a efektivního rozvoje úrovně lidstva. Tato myšlenka se stala velice populární nejen v Anglii, ale na počátku 20. století například i ve Spojených státech amerických, kde dokonce vznikla rasová politika spojená se segregačními zákony, ba i sterilizací „slabých“ jedinců (Selwyn, 2010: 35-36). To byl případ tzv. negativní eugeniky, jejímž cílem bylo omezit genetický potenciál slabších jedinců a zamezit

jim v množení se. Pozitivní eugenika byla pak opakem, tedy podporou jedinců silných a schopných, vytvářením podmínek pro jejich množení, případně využíváním jejich genetického materiálu pro šlechtění jedinců ještě kvalitnějších (Fangerau, 2005: 46). V praxi byla realizována nacisty v Německu v projektu *Lebensborn*, který byl vytvořen za účelem šlechtění nejlepších potomků árijské rasy (Selwyn, 2010: 35).

Francis Galton v roce 1883 publikoval studii s názvem *Zkoumání lidských schopností a jejich vývoje (Inquires into Human Faculty and its Development)*, kde publikoval výsledky svých studií. Pokusy prováděl především na dvojčatech s cílem odlišit vliv výživy a vliv přírody. Věnoval se ale i statistickým a antropologickým měřením lidí, zjišťoval, zda se výška IQ odvíjí od určité rasy člověka, zkoumal fenomén dědičnosti atd. Pro svůj rozsáhlý výzkum pak v roce 1905 založil Národní eugenickou laboratoř a také Společnost pro eugenickou osvětu.³ Institucionalizace eugenické vědy se pak promítla třeba i do Spojených států amerických, kde vznikla Dokumentační kancelář pro eugeniku za podpory známého ropného magnáta Johna Rockefellera (Selwyn, 2010: 35).

Serióznost myšlenky eugeniky a plánovaného šlechtění kvalitních lidských jedinců byla potvrzena konáním Mezinárodního eugenického kongresu v roce 1912 v Londýně. Tato vědecká platforma diskutovala především otázku, jak zabránit „slabým“ jedincům v jejich nekontrolovaném rozmnožování. Objevily se zde však i názory, že chudí a pomoc potřebující lidé jsou přítěží pro společnost, že charitativní chování je problém, protože tyto jedince podporuje apod. Kongres zřejmě podnítil přijetí mnoha rasově motivovaných zákonů, díky kterým docházelo k segregaci, ale často dokonce i k násilné sterilizaci lidí nejen ve Spojených státech amerických, ale i v zemích evropských. Dědictví Francise Galtona bylo považováno za revoluční a přínosnou cestu, jak „vylepšit“ společnost a oprostít ji od slabšího materiálu, který bránil jejímu vyššímu rozvoji. Eugenika byla na počátku 20. století považována za

³ Res Claritatis. Francis Galton: Vědec, který chtěl vylepšit lidskou rasu, dostupné na: <http://claritatis.cz/zpravy/z-domova/francis-galton-vedec-ktery-chtel-vylepsit-lidskou-rasu/3708>, 11. 3. 2012.

vědu s velkým „V“, protože její praktická realizace zůstávala spíše v laboratořích a výzkumných zařízeních, teoretická část pak v myslích filosofů, biologů či akademiků. Tvář eugeniky se však rapidně počala měnit od 30. let 20. století, kdy se jejího praktického uplatnění chopili lékaři v nacistickém Německu a z původních Galtonových myšlenek udělali příčinu zcela nehumánního zacházení a pozdější likvidace milionů lidských životů (Gillham, 2009: 135).

3 ARTHUR DE GOBINEAU A JEHO DÍLO O NEROVNOSTI LIDSKÝCH PLEMEN

Francouzský spisovatel a diplomat Arthur de Gobineau, autor díla *O nerovnosti lidských plemen (Essai sur l'inégalité des races humaines)*, je považován za zakladatele moderního vědeckého rasismu díky publikaci svých myšlenek o nerovnostech mezi jednotlivými lidskými rasami. O jeho díle se vede diskuse, jejímž hlavním námětem je otázka, zda byl Gobineau myšlenkovým inspirátorem nacistické ideologie o výjimečnosti árijského plemene. Sám Adolf Hitler se údajně o myšlenkách Gobineaua pouze doslechl a není dokázáno, že by se jeho dílem obšírněji zabýval (Budil, 2009b: 28). Přesto jsou však myšlenky Arthura de Gobineau znatelným důkazem vznikajícího politického rasismu, už jen pro jeho adoraci bílé rasy a její vynášení nad rasy jiné. „*Jeho (Gobineauovo – pozn. autora) díla hluboko ovlivnila významné intelektuály, jakými byli Wagner a Nietzsche, vyvolala i sociální hnutí známé jako gobinismus. Hlavně skrze anglického fanatika Houstona Chamberlaina se jeho myšlenky dostaly do základů rasových teorií zastávaných Adolfem Hitlerem (...)*“ (Stephen Jay Gould cit. dle Budil, 2009b: 28).

Na základě studia Gobineauova díla je však třeba říci, že jeho myšlenky sahají mnohem dále než k výjimečnosti Árijců. Jeho dílo není

pouhou ódou na existenci bělochů, nýbrž souborem odpovědí na otázku, proč civilizace vznikají a proč musejí neodvratně dospět ke svému konci. Autor se široce věnuje původu a dějinám jednotlivých lidských plemen, v rámci kterých díky pokrevnímu křížení vzniká velké množství jednotlivých ras, národů či kmenů. Přesto se zde však objevuje myšlenka o výjimečnosti árijské (bílé) rasy, zejména pak kmene Germánů, kteří jsou dle Gobineaua pozůstatkem pokrevně čistých árijských kmenů, dorazivších do Evropy již před začátkem našeho letopočtu (Dacík, 2001: 85-86). Právě na tuto část Gobineauových myšlenek se zaměří následující kapitoly s cílem předložit autorovy myšlenky a zhodnotit, zda se ve své původní podobě odrážejí v rasové politice nacistického Německa.

3.1 Existence národů a vliv na jejich trvání

Dříve, než se dostaneme k pojetí árijské rasy v teorii Arthura de Gobineaua, je třeba načrtnout úvod do tématu jeho díla. Gobineau se ve svém několikasvazkovém díle *O nerovnosti lidských plemen* zabývá nejen jednotlivými rasami a rozdíly mezi nimi, ale předkládá i úvahy o sociálním světě, tedy o struktuře společností, o národech a o vlivech, které trvání národů formují. Základní premisou první knihy jeho díla je předpoklad, že národy a jejich říše nejsou trvalé. Po době slávy přichází jejich pád, jehož příčiny se na první pohled různí, avšak v jádru je důvod pádu civilizací pro všechny stejný (Gobineau, 1942a: 19-20).

Fanatismus, přepych, špatné mravy, absence náboženství; mohou být tyto příčiny důvodem pádu civilizací? Ač tuto myšlenku zastává valná část historiků, Gobineau předkládá své důvody, proč je tato myšlenka neplatná. S fanatismem se dalo v historii setkat například u Aztéků, nábožensky založené říše, která i přes nehumánní způsoby boje vzkvétala a trvala. Přepych a blahobyt jsou potom vnější znaky mnoha civilizací, které nalezneme už v antice, ve středověku v Benátkách,

Janově, Pise, či v dnešní Anglii, Francii, Rusku a dalších. Zničil dostatek a přepych tyto civilizace? Spíše naopak. Ani blahobyť tedy není příčinou pádu národů a jejich států. Stejně tak za pádem říší nestojí drsná morálka, s jakou se můžeme setkat třeba u Spartánů. Ba naopak, zde byla příčinou růstu a slávy tohoto státu (Gobineau, 1942a: 24-26).

Dále je třeba pozastavit se nad otázkou špatné státní správy a nedobré vlády. Za jakých okolností shledáme vládu špatnou? Je to v případě, kdy nevládne svobodně, ale je podmaněna cizímu vlivu? Athény trpěly pod vlivem třiceti tyranů, ze kterého se jim ale podařilo se osvobodit a tato zkušenost je posílila. Je vláda špatná, pakliže její prvotní princip ušlechtilosti uvažuje a stává se z ní vláda neřestí? V historii mnoha národů se objevují etapy, kdy vládnoucí vrstvy nedokázaly čelit rozchazivosti a přepychu, jako třeba Španělsko nebo Francie. Přesto jsou dnes tyto státy jedny z nejsilnějších v Evropě. Je vláda špatná, pokud nedokáže zabránit střetům ve společnosti? Praktický příklad vidíme na občanských válkách v Německu nebo v Itálii, která čelila rozdělené suverenitě mezi císařem a papežem, šlechtou a městy. A přesto dnes (v 19. století, kdy Gobineau své dílo psal) italský stát stojí pevně na nohou (Gobineau, 1942a: 34-36).

To jsou praktické příklady, které dokazují, že výše uvedené faktory pravděpodobně nemají vliv na existenci a trvání národů. Avšak pouze za předpokladu, že je splněna jedna podmínka. Podmínka ze všech nejdůležitější, která má na trvání, sílu a existenci jakéhokoliv národa naprosto zásadní a elementární vliv. Touto podmínkou je rasová čistota národa, respektive absence cizorodých prvků, které způsobují degeneraci národa a následný úpadek civilizace. Zachová-li si národ svou podstatu, vnitřní soudržnost a jedinečnost, není-li narušen cizími prvky, pak je schopen čelit i takovým problémům, jaké mohou přinášet výše uvedené faktory (Gobineau, 1942a: 37).

3.2 Degenerace a její role v trvání národa

Degenerace je podle Gobineaua následek puudu křížit se s jinými rasami. Je to všeobecně platný princip, jak u rostlin, zvířat, tak i u lidí. Degenerovaný národ není schopen čelit problémům a nebezpečí, ztrácí totiž sílu a moc. Pokud je národ degenerován, znamená to, že již nemá svou vnitřní hodnotu, protože v jeho žilách už nekoluje původní krev. Národní smysl a podstata byla proměněna postupným míšením s jinou krví, tudíž potomci tohoto křížení se neustále vzdalují od svých předků a národ chřadne. Národ hyne v okamžiku, kdy původní etnický prvek bude v člověku zcela zničen. Společně s národem padá i civilizace, protože její hodnoty a způsob jejího udržování se ocitá v důsledku křížení v rukou zcela jiné rasy (Gobineau, 1942a: 38-40).

Lidská rasa je podrobena dvojímu zákonu, co se křížení týče. Část ras cítí ke křížení přirozený odpor a nesnášenlivost a je nepravděpodobné, že by tyto rasy ke křížení přistoupily z vlastní vůle. Pro druhou část ras je však křížení s jinými kmeny přitažlivým fenoménem a cítí ho jako přirozenou potřebu. Takové rasy jsou předurčeny navždy zůstat u nízké kultury, kdežto rasy, které se křížit nechtějí, jsou schopné vývoje. Takové kmeny se mohou stát národem v pravém slova smyslu. Mají předpoklad k vybudování vyšší kultury na základě své rasové čistoty, s čímž souvisí další schopnosti. Důležitá je schopnost výboje, tedy podmanění si jiné rasy. Výbojný kmen získává území, poddané, vytváří kulturu, buduje stavby, zřizuje instituce, vytváří mravy a morálku a stává se silným. Dokáže vytvořit skutečný národ se svou symbolikou a znaky. Panujících národů je ale málo, stejně jako jejich příslušníků. Objevují se národy, které se bez ohledu na ušlechtilost dostávají k majetku a domáhají se politických práv jinou cestou než přirozenou vznešeností. Také existují národy, které se velice rychle rozšiřují, protože jsou plodné. Většina těchto národů má tendenci křížit se s příslušníky národa etnicky čistého, a tak se v praxi stává, že je časem krev panujících národů rozmělněna v krvi národů porobených. To je prvotní příčinou pádů říší

a zániku národů, mezi kterými, jak již bylo avizováno, existují přirozené nerovnosti (Gobineau, 1942a: 43-47).

Tyto nerovnosti však nevznikají v důsledku vnějších podmínek. Pod tímto pojmem si můžeme představit například přírodní podmínky. Logické je, že národy, které žijí na úrodné půdě, v deltách řek či v blízkosti polí, budou pravděpodobně hospodářsky prosperovat. Gobineau tuto tezi vyvrací. Například na území Ameriky žijí pranárody, které obývají půdu nabízející vzácné kovy, ale tamní kmeny této výhody dosud nedokázaly využít a stále žijí tradičním způsobem. A na druhou stranu například Féničané dokázali využít vyprahlou a pustou půdu a stát se výjimečnými obchodníky a bojovníky (Gobineau, 1942a: 60-62). Na uvedeném příkladě je možné odhalit, že základním faktorem nerovnosti nejsou podmínky dané národům, nýbrž původ rasy neboli plemene. Etnický původ určuje vlastnosti, schopnosti rasy, ale i fyzické znaky. Podle těchto faktorů Gobineau rozeznává tři základní typy lidské rasy; plemeno bílé, žluté a černé (Gobineau, 1942a: 92). Rozdíly mezi nimi budou popsány níže.

3.3 Nerovnosti mezi plemeny

Gobineau ve svém díle obhájí myšlenku nerovnosti mezi lidskými plemeny. Zamýšlí se nad rozdíly mezi charakterovými vlastnostmi a schopnostmi, které podle něj určují možnost vybudování vysoké kultury, národa či slavné a dlouho trvající civilizace. Rozdílnost plemen dokládá dále i fyzickými odlišnostmi, které považuje za nejjednodušší nástroj k rozlišení příslušníků různých ras. Jednotlivé odlišnosti budou popsány níže, avšak nejdříve je zajímavé zmínit výzkum několika vědců, který Gobineau ve svém díle předkládá a na jehož základě dále rozvádí své myšlenky o rozdílech mezi lidskými rasami. Jedná se o rozlišování plemen na základě výzkumu lebeční kosti (Gobineau, 1942a: 93).

Prvním vědcem, na kterého Gobineau upozorňuje, byl holandský fyzik a anatom Petrus Camper. Zabýval se měřením lebek a na základě svých výsledků došel k závěru, že lidské rasy je od sebe možné odlišit dle tvaru a poměrů lebky. Tvar obličeje také stanovil jako měřítko pro krásu člověka. Camper měřil lebky z jejich boční strany a pozoroval úhel mezi dvěma přímkami, vedenými po obrysu lebky. První přímka vedla od spodní části nosu ke zvukovodu, druhá od vrchní části čela k nejvíce vyčnívající části čelisti. Úhel, který přímky svíraly, pak určoval stupeň krásy plemene. Na vrcholku stál Evropan, protože úhel jeho lebky byl největší (80° a více), což avizovalo souměrnost lebky i obličeje a fyzickou krásu. Čím více se úhel zmenšoval, tím více se plemeno vzdalovalo od evropského ideálu.⁴

Ačkoliv byla tato metoda později kritizována a bylo nalezeno mnoho odchylek, které zneplatňovaly univerzální použitelnost metody, vidíme zde, že za ideální typ člověka byl považován běloch, nejlépe Evropan s úhlem okolo 100°. Dalším vědcem, který došel k obdobným výsledkům, byl americký fyzik Samuel George Morton. Tento vědec odvozoval rozdílnost plemen dle obsahové kapacity lebek. Sesbíral vzorky lebek různých plemen, ucpal všechny otvory a vyplnil lebky makovými zrnky. Jednoduše změřil množství máku a podle něj odvodil kapacitu lebeční kosti (Gobineau, 1942a: 96). Největší obsah lebky naměřil u rasy evropské v čele s Angličany. Odvodil tak, že bílé plemeno stojí na pomyslném vrcholu rasové hierarchie, protože disponuje největším prostorem pro mozek. Pod plemenem bílým stálo plemeno žluté, následované americkými indiány jako zástupcem rudé rasy. Plemeno s nejmenší mozkovou kapacitou podle měření bylo plemeno černé.⁵

Gobineau odkazuje ještě na další vědce, kteří pomocí různých měření klasifikovali lidskou rasu. Ačkoliv autor částečně podrobuje tyto teorie kritice a nachází výčet nedostatků a chyb, je důležité si zde

⁴ PetrusCamper.com. Petrus Camper (1722 – 1789), dostupné na: <http://petruscamper.com/camper.htm>, 9. 2. 2012.

⁵ Race. Are we so different? One Race or Several Species, dostupné na: http://www.understandingrace.org/history/science/one_race.html, 9. 2. 2012.

uvědomit, že skrze výše uvedené příklady Gobineau přijímá myšlenku, že bílá rasa prezentovaná evropskou civilizací stojí na špičce rasové hierarchie a prezentuje se jako rasový ideál, což ostatně dokazuje i některými svými komentáři; *„Kdyby tři velké typy, zůstavše důsledně odděleny, nebyly se mezi sebou mísily, byla by bez pochyby svrchovanost zůstala vždycky nejkrásnějším ze kmenů bílých, a odrůdy žlutá a černá by se byly věčně plazily před nohama i nejmenších z tohoto bílého plemene. To je jaksi ideální stav, protože jej dějiny nikdy neviděly.“* (Gobineau, 1942a: 162).

Další rozdíly mezi plemy nachází autor v jejich duševních schopnostech a fyzické podobě. Těm budou věnovány následující řádky.

3.3.1 Tělesné nerovnosti plemen

Gobineau rozlišuje tři základní rasy, mezi kterými docházelo ke křížení a vznikaly tak další odrůdy, které je obtížné klasifikovat pro jejich četnost. Základ jeho teorie však tvoří tři plemena, vyznačující se rozlišnými fyzickými znaky.

Plemeno žluté se, jak už název napovídá, vyznačuje žlutavě zbarvenou pletí. Atypická je lebka. Je jehlanovitého tvaru, má širokou obličejovou masku ve tvaru trojúhelníku s kostnatým, dopředu vystupujícím čelem. Oči jsou šikmé a kůže na víčkách je znatelně stažena k vnějšímu koutku oka, proto oko působí dojmem, jakoby nešlo zcela otevřít. Vlasy žluté rasy jsou velmi jemné, řídké, vousy u mužů jsou zastoupeny jen slabě.

Plemeno černé je protikladem žlutého typu. Barva pleti je temně hnědá, až černá. Vlasy jsou silné, drsné a bujně rostoucí. Spodní část lebky je vysunutá vpřed, což způsobuje dojem velké čelisti. Kostí černochů jsou dlouhé, nápadné nejvíce u končetin, které jsou na konci

ploché a masivní. U této rasy je při bližším prozkoumání díky stavbě kostry a tvaru lebky patrná podobnost s opicí (Gobineau, 1942a: 92).

Plemeno bílé je poté protikladem ke dvěma výše zmíněným plemenům, protože na rozdíl od nich se vyznačuje naprostou souměrností celého těla. Souměrná je lebka, tudíž obličej bývá velmi pohledný. Stejně tak kostra a jednotlivé kosti disponují proporcí a vytváří vyrovnaný a na pohled příjemný dojem. Bílá rasa také disponuje velkým množstvím svalové hmoty, avšak nemá sklony k otylosti, jako třeba některé kmeny černého plemene. Zástupci bílé rasy vynikají díky vyvinutým svalům a vyrovnanosti kostry a jsou považováni za nejkrásnější lidskou rasu. Snad i proto se stali v historii předlohou pro Venuši či Herkula a další vzory lidské krásy (Gobineau, 1942a: 93).

I silově si plemena nejsou rovna. Podle Gobineaua černoši a žlutí oplývají poměrně malým množstvím svalové hmoty, tudíž nejsou příliš silní. Proto mají malou vytrvalost a špatně snáší únavu, na rozdíl od svalnatých bělochů, kteří vynikají krásou, silou i intelektem. Avšak i v rámci bílé rasy lze vyzorovat jisté odlišnosti. Například Angličané jsou ze všech evropských národů nejsilnější. Francouzi a Španělé lépe snáší únavu a stres, Italové pak vynikají nad všemi evropskými národy svou krásou (Gobineau, 1942a: 125).

Úvahy Arthura de Gobineau o tělesných nerovnostech mezi lidskými plemenami jsou, jak běžný čtenář sám usoudí, velmi etnocentrické. Jedná se převážně o stereotypy, které v praxi vůbec nemusí být naplněny a které pouze kategorizují lidské jedince do předem definovaných skupin. Na popisu vzezření jednotlivých lidských ras je patrný rasistický nádech Gobineauova myšlení. Bílou rasu popisuje superlativy, kdežto o černé a žluté se neváhá vyjádřit posměšným způsobem, aniž by své argumenty podložil vyčerpávajícím a racionálním zdůvodněním (Budil, 2009a: 149).

3.3.2 Charakterové a intelektuální nerovnosti plemen

Tři hlavní typy lidské rasy vykazují markantní rozdíly i co se duševní a charakterové stránky týče. Žluté plemeno je povahově umírněné. Je středně žádostivé, po mravní stránce spíše průměrné. Průměrnost je typická i pro intelekt žlutého plemene. Chápe užitečnost věcí, je schopno respektu, dokáže ocenit. Dobře vyvinutá je schopnost přizpůsobit se. Žluté plemeno je v jádru poměrně klidné a prahne po pohodlném a spokojeném životě. Černé plemeno charakterizuje Gobineau jako rasu živočišnou, která není předurčena k intelektuálnímu rozvoji. Toto plemeno se nejvíce podobá zvířeti. Má dobře vyvinuté smysly, zejména čich a chuť a duchem je tato rasa velmi žádostivá, vznětlivá až zuřivá. City černochů jsou proměnlivé, trpí nestálostí nálad. Černoch špatně rozeznává hodnoty a má jen tenkou hranici mezi ctností a neřestí. Nejlepší hodnocení duševních vlastností si podle autora zaslouhuje plemeno bílé. Běloši jsou velmi energičtí, přemýšliví, mají mimořádný smysl pro pořádek a užitečnost. Dobře si uvědomují hodnoty, jsou vytrvalí a z porážky se dokážou znamenitě poučit. Na rozdíl od rasy černé a žluté běloši milují svobodu. Nedokážou žít v despotismu, který je podle Gobineaua typický pro černé kmeny, ani v přílišné organizovanosti, jaká je typická pro žlutou rasu (Gobineau, 1942a: 159-161).

Že existují rozdíly mezi rasami, dokazují i intelektuální schopnosti jednotlivých plemen. Kdyby byly všechny rasy stejně nadané a inteligentní, vzkvétala by dnes zeměkoule ve všech oblastech. Velké a slavné civilizace by byly výsledkem celého lidstva, nikoliv jen několika národů. Existovaly by pouze vyspělé kultury, nikoliv barbaři a obdobný způsob života. Zde se projevuje opět nadání bílé rasy. Vždyť to byli právě inteligentní běloši, kteří dokázali kolonizovat rozsáhlou část světa, provést výboj, podrobit si obyvatelstvo dobytých území a profitovat. Další oblast, kde můžeme vidět inteligenci bělochů, je život v nehostinných podmínkách. Stačí se podívat na Dány, Nory, Islandřany, jak dokážou bojovat proti drsnému podnebí a neúrodné půdě a vést spokojený život.

Dalším příkladem jsou Švýcaři, žijící v hornaté krajině, kterou přeměnili na pastviny (Gobineau, 1942a: 134-136).

Na tomto místě by bylo možné uvést ještě desítky dalších příkladů, tak jak ve svém díle ostatně činí Gobineau. To však již není nutné, poněvadž cílem zde bylo poukázat na okolnosti, které podle Gobineaua činí z bílého plemene plemeno výjimečné a ostatním nadřazené. Následující řádky se tedy budou věnovat už pouze bílému plemenu, na jehož pomyslné špici stojí árijská rasa.

3.4 Bílé plemeno: Árijci

O výjimečnosti bílého plemene krom výše předložených argumentů vypovídá podle Gobineaua i samotná historie. Gobineau si všiml, že významné události v dějinách se odehrávají pouze na půdě, která je obydlena touto lidskou rasou a to proto, že jedině bílé plemeno je schopno expanze a podrobování si okolního obyvatelstva. Je schopné. Všechny velké války, důležité střety, bitvy, revoluce, byly v režii zástupců bílé rasy a odehrávaly se převážně na evropském kontinentu. Z toho Gobineau usuzuje, že Západ má právo prohlašovat se za střed světa, protože jím vždy byl, jen se příležitostně jeho hranice posouvaly. Londýn, Stockholm, Řím, Egypt, Babylon, všechny tyto oblasti po určitou dobu vzkvétaly a oplývaly takovým množstvím kultury a inteligence, že ostatní říše v porovnání s nimi vykazovaly míru barbarství. Dějiny, které se psaly v těchto oblastech, byly plodné a přinášely vyšší vývoj v závislosti na tom, kolik krve bílé rasy v nich figurovalo. V podstatě je možné říci, že dějiny jsou psány pouze tam, kde žije bílá rasa. Protože jedině na dějinách bílých národů lidstvu záleží a na ně si uchovává památku (Gobineau, 1942a: 371-376).

Do Evropy proudily árijské kmeny z oblasti Asie (původem z Indie) už v době před začátkem našeho letopočtu. Slovo Árijci je novodobější

označení pro původní pojmenování tohoto kmene, kterému se tradičně přezdívalo Árijové nebo Árové. Toto pojmenování má své kořeny v různých indických nářečích, ve kterých slovo *árja* znamená ušlechtilý, vznešený, ale také světlý, bílý. Árijec je tedy označení pro zástupce indoevropské větve lidské rasy. Zatímco označení *indoevropský* informuje o geografickém umístění národů a o jazykové výbavě, pojem *árijský* dle výše zmíněného překladu vypovídá už více o rase jako takové. Rozdělení árijské rodiny na jednotlivé kmeny je nesmírně složité a komplikované i díky krevnímu míšení, ke kterému při přesunu z východu do centra Evropy docházelo. Základním rozlišením bývá obvykle dělení árijské rodiny na Kelty, Slovany a Germány. Jednotlivých národů bílého plemene však existuje daleko větší množství.⁶ Klasifikovat je přesným způsobem je velmi obtížné a pro cíl této práce v podstatě nepotřebné. Zaměřme se tedy pouze na jednu větev árijské rodiny, která je pro účel práce nejdůležitější. Jedná se o Árijce germánské.

Gobineau shledává nejčistší větví Árijců, kteří dorazili do Evropy, tzv. Sarmaty. Sarmaté byli kmeny bojovníků, které se usadily na severozápadě Evropy. Zde docházelo k bojům mezi nimi a finskými kmeny a z těchto střetů vycházeli nejlépe tzv. Roxolané, část kmene Sarmatů, která dala později vzniknout germánským Árijcům. Tento kmen se časem rozdělil a jedna část obsadila území dnešního Pomořanska, druhá část putovala severním směrem do oblasti Švédska a pak dál až do Norska. Zde se kmeny na jistou dobu usadily a zesílily, aby odtud mohly později vést výboje do zbytku Evropy. Expanze těchto kmenů sahala přes Rýn západně až na východ Francie, zhruba k Remeši. Gobineau tvrdí, že tato expanze nebyla pro podrobené kmeny problémem, ale naopak jakousi formou pomoci, protože smíšením krve árijských Roxolanů a původního obyvatelstva došlo ke zvednutí kultury a ducha podrobených, ač k úpadku samotných Roxolanů (Gobineau, 1942b: 237-241).

⁶ Slavonie. Časopis pro rozvoj indoevropského duchovna. 2012. Jak nazývali Indoevropané sami sebe? Dostupné na: <http://slavonie.org/2012/01/05/indoevropska-etnonyma/>, 10. 2. 2012.

Z árijské rodiny vzešlo ale více kmenů, které dobývaly Evropu. Většinou se jednalo o bojovníky, kteří sdíleli stejnou mytologii, mluvili podobnými jazyky a vykazovali podobné znaky. Každý z těchto kmenů nesl svůj vlastní název. Pro jejich četnost se v nářečí těchto kmenů objevovaly názvy, které pojmenovávaly celou tuto bojovnickou „rodinu“. Nejčastější bylo slovo *Arimani* nebo *Heermanni*, což by se dalo přeložit jako „ušlechtilý“. Nejvíce se však ujal název *Germanni*, který pocházel z kymbrického⁷ jazyka a ze kterého známe dnešní označení „Germán“. Podle těchto kmenů se také nazývalo historické území Germanie, které se rozprostíralo východně od řeky Rýn a které tyto kmeny obývaly (Gobineau, 1942b: 243-244).

Gobineau se ve svém díle obšírně zabývá dalšími dějinami germánských kmenů, nicméně pro účel této práce není důležitá expanzivní politika a dějiny germánských bojovníků, nýbrž jejich vrozené schopnosti a vlastnosti, které z nich v očích Arthura de Gobineau dělají výjimečné plemeno.

3.4.1 Germánští Árijci

Již na příkladu expanzivní politiky germánských kmenů je možné vysledovat, že pro tyto bojovníky je typická jakási přirozená zuřivost, energie a schopnost intervenovat na území obydlená jinými kmeny a ty si podrobit. Pro germánského Árijce je typická síla a houževnatost, se kterou tyto výpady podniká a to z něj dělá plemeno povýšené nad ostatní. Svou sílu však Germán nevyužívá k tomu, aby působil zlo nebo ničil. Je sice člověkem tvrdým a nesmlouvavým, avšak morálním. Dobře si uvědomuje niterné hodnoty svých činů díky vrozené vysoké inteligenci. I tou vyniká nad ostatními. Germánský Árijec je výjimečný v tom, že duševně nezůstává u pouhého uspokojení potřeb. Dokáže potlačit

⁷ Kymbrové, či Kimbrové byli kmeny, které obsadily Jutský poloostrov, tedy část dnešního Dánska (Gobineau, 1942b: 239).

hmotné potřeby, pudy a emoce a tím dospěje k morálce mnohem vyšší, než kterýkoliv jiný člověk. Dalším typickým rysem jeho povahy je nekonečná věrnost a loajalita, kterou naopak umí sám dobře ocenit. Germán je člověk velmi spjatý s přírodou a jejími zákony. Věří v její sílu a duchem spojen s přírodou nachází sám sebe v mytologii, která zosobňuje jeho schopnost víry. Snad z toho vychází také úcta k jeho předkům (Gobineau, 1942b: 250-252).

Árijský Germán pro svou velkou víru v mytologii a přírodní síly sám na sebe rád hleděl jako na potomka bohů. V jeho přístupu k životu se projevovala svrchovanost a svoboda, kterou miloval. Typicky se tyto vlastnosti projevovaly v přístupu k majetku. Majetek Germána se nazýval *odel* a ten patřil bez výjimek svému pánu. Byl to majetek, který mu nikdo nemohl vzít, nevztahovaly se na něj daně, poplatky, či jakákoliv vyšší moc. Jen Árijec o svém majetku mohl rozhodnout, stejně jako o své rodině či všem živém, co žilo na jeho pozemku. Představoval pána pro svou ženu, své děti, poddané, pokud nějaké měl, byl absolutní autoritou a všichni mu byli odpovědní. On však nebyl závislý na nikom, zachovával si svou svobodu. Jediný, komu musel projevovat loajalitu, byl válečný náčelník, který vedl germánské Árijce do boje při dobývání nových území. A zde se projevovala nesmírná věrnost a oddanost tohoto člověka, za což býval pak zpravidla odměněn ziskem části dobytého území. Území však pro Árijce neznamenovalo mnoho. Není v něm zakódovaná láska k domovině, ani k hmotnému majetku. Trpí individualismem a straní se městského života, což logicky vyplývá z jeho lásky k přírodě. Duchem je Árijec válečník a bojovník, tudíž snadno mění kraj, kde žije, stejně jako mu nedělá problém střídat podnebné pásy. Taktéž nelpí na svém majetku a hmotné statky pro něj nejsou důležité. Árijský Germán není člověk altruistický, není mu vrozena láska pro lidi nebo jiné národy. To ale neznameno, že by je nenáviděl. Naopak, dokáže velmi ocenit, pokud příslušník jiného národa projeví dobro či ctnost. I při svých výpadech Germán nemá potřebu vybiřet místní obyvatelstvo. Obsadí území,

obyvatele si podrobí, ale ponechá je i s jejich majetkem dál žít po svém boku (Gobineau, 1942b: 257-263).

Co se fyzické podoby týče, árijští Germáni byli lidé se vznešenými a krásnými rysy. Byli vysocí, mohutní, statní a obdařeni mimořádnou svalovou silou. Vyznačovali se pohledností a bílou či narůžovělou barvou pleti (Budil, 2009a: 168).

O dalších fyzických a vzhledových vlastnostech árijských Germánů se Gobineau ve svém díle obšírně nezmiňuje. Omezuje se na popis vzhledu a schopností bílého plemene jako ideálního typu, ale konkrétně se o podobě árijských Germánů dozvíme jen velice málo. Důvodem je velká proměnlivost fyzické podoby člověka, např. proměna pigmentace, tedy barvy pleti s ohledem na podnebí a přírodní podmínky, ve kterých se příslušníci rasy zrovna pohybují. Proto Gobineau nepokládal za vhodné používat barvu pleti, vlasů či očí jako měřítka hodnoty rasy, ačkoliv vzhledové rozdíly mezi nimi samozřejmě vyzdvihoval (Budil, 2009b: 33).

V dalších částech svého díla se Gobineau věnuje důkazům velikosti árijského plemene. Jeho práce se skládá zejména z historických odkazů a souvislostí, místy se věnuje i popisu tradic a rituálů starých germánských kmenů, často se vrací do historie a věnuje se starobylým kmenům ve spojitosti s árijskou rasou a také hlavnímu tématu knihy, jímž je spíše existence civilizací, jejich trvání, příčiny pádu a vnitřní struktura. Tento jistě zajímavý obsah dalších kapitol již pro účel této práce není nezbytný. Výše uvedené informace měly sloužit k popisu bílého plemene, specificky pak jeho (dle Gobineaua) nejlepší odnože, árijského Germána.

Popis árijské rasy bude v další části práce rozveden interpretací části díla Houstona Stewarta Chamberlaina, který je taktéž považován za ideový zdroj teorie o vyvolenosti árijské rasy.

4 HOUSTON STEWART CHAMBERLAIN A JEHO DÍLO ZÁKLADY DEVATENÁCTÉHO STOLETÍ

Houston Stewart Chamberlain, původem Angličan, autor díla *Základy devatenáctého století* (*Die Grundlagen des neunzehnten Jahrhunderts*), je považován za pokračovatele Arthura de Gobineau. Nejen že na svého předchůdce navázal obsahem svého díla, ale Gobineauovy myšlenky se Chamberlainovi podařilo rozšířit v Německu, ke kterému choval hluboký vztah a kam se také usídlil po studiích, aby zde pracoval. Díky inspiraci Gobineauem a rozšíření jeho myšlenek o otázku židovské populace je Chamberlain považován za inspirátora německého rasismu, který vyústil v Hitlerově díle *Mein Kampf*, ale především v praxi nacistické eugeniky a šlechtění „čistých“ árijských jedinců (Černý, 1995: 76).

Přestože se ve spojitosti s rasismem hovoří spíše o díle Arthura de Gobineau, Chamberlain je zřetelným a snad ještě naléhavějším inspirátorem rasismu, protože ve své práci na rozdíl od svého předchůdce otevírá i otázku židovského obyvatelstva. Jeho názory na něj jsou velmi otevřené, místy s nenávisným podtextem a to je zřejmě důvodem, proč je na Chamberlaina nahlíženo jako na možného inspirátora Adolfa Hitlera, respektive postoje nacistické rasové teorie k židovské populaci (ačkoliv, jak už je tomu zvykem, prokazatelnou spojitost mezi Chamberlainovým dílem a nacistickou ideologií nenajdeme). Jisté však je, že Chamberlainovy názory byly kořenem evropského antisemitismu v 19. a 20. století a zřejmě hrály jistou roli v konstruování zla, které bylo na Židech v Evropě pácháno (Fredrickson, 2003: 74).

Kniha *Základy devatenáctého století* však spíše než o židovském národě pojednává všeobecně o myšlence, že západní civilizace, kultura, umění, věda, morálka a další důležité segmenty společnosti, jsou výsledkem působení árijské krve na tomto území. Vše, co dnes (v 19. století, kdy autor knihu psal) máme, je dědictvím Keltů, Germánů

a Slovanů, kteří jediní byli schopni učinit pokrok v dějinách.⁸ O Chamberlainově názoru na árijskou rasu v popředí s Germány budou pro větší ilustrativnost pojednávat následující řádky.

4.1 Pojem rasa

Definice rasy v pojetí Houstona Stewarta Chamberlaina se zakládá na rozporu s teorií jeho předchůdce Arthura de Gobineaua. Ačkoliv Chamberlain Gobineaua ve svém díle na mnoha místech oslavuje, v pohledu na rasu se s ním rozchází a předkládá svá stanoviska k tématu ušlechtilého lidského plemene. Gobineauovou základní tezí je, že čisté rasy existovaly kdysi dávno a díky stěhování kmenů a pohybu národů se rasy mezi sebou smíchaly, čímž docházelo kontinuálně k úpadku ušlechtilých ras. Chamberlain je názoru opačného. Podle něj ušlechtilé rasy nespady jen tak z nebe a křížení, které Gobineau natolik odsuzuje, považuje Chamberlain naopak za klíč k vytvoření ideálního lidského plemene (Chamberlain, 1910: 267). Na základě toho se Chamberlain domnívá, že Árijci nejsou žádným pranárodem, jak se snažil dokázat Gobineau, nýbrž rasou, která vznikla postupným a velmi pečlivým šlechtěním. Pojem rasa pro Chamberlaina znamená jakési vědomí sounáležitosti. Tvrdí, že pokud člověk patří k nějaké rase, cítí to, je si toho vědom. Rasa ho nese životem, propůjčuje mu mimořádné schopnosti a odlišuje člověka od chaotické směsi jedinců, vzešlých špatným křížením. Chamberlain rasu přirovnává k Sokratově *daimonionu*, který je vnitřním hlasem člověka, je to zákon, který ho vede (Chamberlain, 1910: 271).

⁸ Houston Stewart Chamberlain. Biography, dostupné na: http://www.hs Chamberlain.net/biography_en.html, 27. 2. 2012.

4.2 Mísení ras a vyšlechtění tzv. „čisté rasy“

Stejně jako Gobineau i sám Chamberlain přiznává, že mezi lidskými rasami existují rozdíly. Kmeny se od sebe odlišují, některé vykazují nadměrné nadání, jiné naopak průměrnost či ubohost. Úroveň rasy je závislá na jejím vzniku. K ušlechtilým rasám se dá dojít jejich postupným vyšlechtěním. To je ale podmíněno několika okolnostmi, které musí být striktně dodržovány. Chamberlain je shrnuje do jakýchsi pěti zákonů. První podmínkou je *výborný materiál*. Jak bychom řekli dnes, dobrý genetický základ je logickou podmínkou pro vyšlechtění výjimečné rasy. Sám Chamberlain však přiznává, že neví, odkud se tento materiál bere. Dodává, že kvalitní materiál dále podléhá boji, kdy jeho slabší část odpadá a ta silná přežívá a zoceluje se. Druhou podmínkou je *trvalé pěstění uvnitř jednoho plemene*. Je třeba vybrat kvalitní materiál, ale zajistit, že křížení bude probíhat v rámci jedné skupiny a nebude zde příměs cizí krve. Ani to ale ještě nestačí k vytvoření výjimečné rasy. Chamberlain připojuje třetí podmínku, kterou je *přírodní výběr* (Chamberlain, 1910: 276-277).

Přírodní výběr je princip, podle kterého každá nepatrná odchylka ve vývoji, jež se jeví pro druh jako užitečná, začne být automaticky děděna. Tak vzniká mnohonásobně větší šance pro přežití druhu. Tento princip je někdy také nazýván „přežitím nejsilnějšího“. Někdy je tento princip spojován s „bojem o přežití“. Ten je založen na základním předpokladu, totiž že množství potomků přibývá geometrickou řadou, zatímco potravy je pořád obdobné množství. Z toho logicky vyplývá, že potřeby části populace nebudou uspokojeny. A proto existuje boj o přežití. Probíhá uvnitř jednoho druhu, nebo i mezi nimi navzájem. Silní jedinci, kteří dokážou dědit výše zmíněnou životu prospěšnou odchylku, vychází jako vítězové z toho boje a na jejich úkor jsou eliminovány druhy slabší, aby populace nepřekročila své meze. To je podstata přírodního výběru (Darwin, 2007: 86-91).

Čtvrtým zákonem, o kterém Chamberlain mluví, je *krevní mísení*. Jeho účinnost dokazuje na příkladu. Anglický plnokrevník jako ušlechtilá rasa koně vznikl zkřížením arabského plnokrevníka a pečlivě vybraných, avšak relativně obyčejných anglických koní. Vzniklo nové plemeno, které bylo ale dále podrobováno pečlivému křížení, avšak už pouze v rámci tohoto plemene, až vznikl ideální typ koně. To je důkazem, že kvalitním výběrem a dobře provedeným mísením lze vypěstovat ten nejvyšší stupeň ušlechtilosti. Chamberlain však sám doznává, že na lidech není možné toto křížení provádět. Zároveň připojuje argument, že trvalé křížení uvnitř velmi úzkého kruhu jedinců vede k defektům. Důkazem je podle něj úpadek duševních i tělesných schopností u některých šlechtických rodů, kde jsou uzavírány sňatky mezi pokrevně příbuznými jedinci. Poslední podmínkou pro vznik výjimečné rasy je uvědomění si faktu, že *pouze některá krevní mísení vedou k zušlechťování rasy*. Mísení je nutné časově omezit na dobu co nejkratší, krev je třeba pouze osvěžit krví jinou tak, aby z ní byly získány dobré vlastnosti, ale nenechat ji mísit se dlouho, aby došlo i k přenosu vlastností špatných. Účelové mísení mezi pečlivě vybranými rasami vede při dodržení výše vyjmenovaných podmínek k odhalení výjimečné a ideální rasy. Toto mísení nefunguje pouze u zvířat, ale i u lidí. Vždyť mísením nejlepších germánských kmenů došlo ke vzniku největších géniů, jako byl například Mozart a Schiller (Chamberlain, 1910: 277-281).

Nejvýznamnější rasou, která vznikla na základě výše zmíněných pěti postulátů, jsou podle Chamberlaina Germáni. Germánské kmeny byly podle Chamberlaina zachránci evropské civilizace a Chamberlain je považuje za nejvýznamnější kmeny všech dob: „*Toto dílo německé rasy je zajisté to největší, co kdy lidstvo dokázalo*“ (Chamberlain, 1899: 725; přel. autor). V době pozdního římského impéria přicházely do Evropy kulturně i etnicky odlišné kmeny, které měly destruktivní dopad na evropskou civilizaci. Byly to kmeny asijské, africké, Mongolové, Syřané, Hunové apod. Ze severu v tu dobu naštěstí sestoupily germánské kmeny, které byly schopny odvrátit nebezpečí hrozící z východu (Chamberlain,

1910: 308-309). *„Bezracový a beznárodní chaos pozdního římského imperia znamenal neblahý, záhubu přinášející stav, prohřešení proti přírodě. Jenom jeden světlý paprsek leskl se nad oním zřůdným světem. Přišel ze severu.“* (Chamberlain, 1910: 308). Autor tvrdí, že naše evropská civilizace je výsledkem činnosti germánských knížat, vojáků a státníků, kteří jsou ve skutečnosti pravými dědici řecké a římské kultury (Chamberlain, 1910: 310, 313). Příchod Germánů do Evropy považuje Chamberlain za „zábřesk nového dne“ a otevřeně tvrdí, že čím více germánské krve na určitém území existuje, tím více civilizované ono území je (Chamberlain, 1899: 693). *„Germán jest duší naší kultury. Dnešní Evropa daleko rozvětvená po zeměkouli představuje pestrý výsledek nekonečně mnohonásobného smísení: co nás všechny k sobě váže a v organickou jednotu slučuje, jest germánská krev. Ohledněme se vůkol a uvidíme, že důležitost každého národa jakožto živé síly závisí na poměru germánské čisté krve v jeho obyvatelstvu.“* (Chamberlain, 1910: 259).

4.3 Árijská rasa a Germáni

Příchod Germánů do západních dějin Chamberlain zasazuje do doby pozdního Říma, kdy upadala kultura a do Evropy proudilo mnoho „cizorodých“ vlivů především z Asie. Germán, jako nejlepší zástupce árijské rasy, přišel ze severu, aby očistil Evropu od těchto živlů a zachránil kulturu budovanou už praárijskými kmeny v Indii. Chamberlain se však vyjadřuje lítostivě k míře, s jakou Germáni hubili své protivníky a připouští, že ještě důkladnější očista by byla bývala přišla vhod (Chamberlain, 1910: 441). *„Jenom myšlenková lenost anebo nestydatá dějepisná lež může ve vstupu Germánů do světových dějin spatřovati něco jiného než vyproštění lidstva v agonii upadlého z drápů věčně bestiálního.“* (Chamberlain, 1910: 442).

Chamberlain se částečně ztotožňuje s pojetím Germána římského historika Publiuse Gaiuse Tacita. Tacitus profiluje Germány jako barbarské válečnické kmeny s vojenskou hierarchií, kterých bylo velké množství a které pocházely z rodiny Árjů, nebo Árijců, zástupců bílé rasy. Chattové, Chaukové, Markomané, Sasové, Langobardé a mnoho dalších, to všechno byly kmeny, které se vyznačovaly obdobným vzhledem, náturou i povahou. Pro zjednodušení se jim začalo říkat Germáni. Chamberlain pak připouští ještě jedno rozlišení Germánů. Považuje je za potomky Keltů a za předky Slovanů (Chamberlain, 1910: 442-443).

Árijský, specificky pak keltský, germánský či slovanský původ, lze podle Chamberlaina u člověka vystopovat nejen v jeho schopnostech a duševních vlastnostech, ale i v jeho vzhledu a stavbě těla, kterou se tato tři etnika árijského typu liší od ostatních Indoevropanů. Základními společnými znaky Árijců je bílá barva pleti, jednotlivé čeledi rasy už se mezi sebou ale liší. Keltové se vyznačují štíhlostí, modrýma očima a rezavou barvou vlasů (Chamberlain, 1910: 445). Slované jsou typičtí nadělanou postavou, mají kulaté tvary, avšak s výraznými kostmi a zpravidla tmavé vlasy. Mají světlou pleť a prapůvodní odrůdy Slovanů měly údajně plavé vlasy (Chamberlain, 1910: 448). Germán se pak vyznačuje postavou vysokou a štíhlou, avšak urostlou. Typickým znakem jsou dlouhé lebky, které jsou příčinou protáhlých obličejů. Tvář je ostrá s výrazným nosem a barva vlasů je černá. S touto pigmentací se lze setkat u nejstarších germánských kmenů v Anglii, kde je tmavé zbarvení vlasů a očí popisováno i ve folkloru a národních písních. V Norsku se mezi plavovlasým obyvatelstvem vyskytují typy odpovídající výše zmíněnému popisu. Jsou to muži vysocí, urostlí, s výraznými rysy, avšak barva jejich vlasů je jako havraní čern. Stejně tak šlechtické rody v Německu zahrnují obdobné jedince. Setkat se s nimi dá především v oblasti Slavonska a Tyrolska, kde vynikají mezi plavovlasým obyvatelstvem. Chamberlain na jednu stranu připouští, že tmavým vlasem se vyznačují potomci čistých germánských prakmenů, tedy Vikingů a Keltů. Tyto prakmeny se ale časem měnily a dnes vypadá

Germán už zcela jinak. Pobytem v severních krajích, kde slunce nesvítí, se pigmentace těchto lidí proměnila. Jejich kůže zůstala pořád stejně světlá, avšak oči i vlasy zesvětlaly a tudíž se dnes setkáváme s Germány, kteří se naopak vyznačují vlasy plavými (Chamberlain, 1910: 462-464).

Společným znakem Árijců jsou také dlouhé lebky. Tomuto znaku se říká *dolichocefalie*, jedná se o protažení lebky v předozadním směru. Důsledkem je dlouhý obličej. Tento tvar lebky se však podle výzkumů vyskytuje pouze u prapůvodních germánských kmenů. Výzkum zjistil, že u dnešních Germánů v oblasti Bavorska, či u Slovanů žijících od Střední Evropy až po Rusko, se vyskytuje čteněji lebka krátkého tvaru působící opticky kulatý obličej. Tento fakt je podle Chamberlaina nepochybným důkazem, že do čisté germánské krve se v průběhu věků přidaly prvky krve cizí, které způsobily tuto anatomickou změnu (Chamberlain, 1910: 464-465).

Další charakteristika árijského Germána bude popsána níže, tentokrát bude založena na duševních vlastnostech tohoto člověka.

4.3.1 Vrozené schopnosti germánské rasy

Mezi rasami vynikají nejvíce svými tělesnými i duševními schopnostmi Árijci, z nichž nejnadanější větví jsou Germáni. Jedna vlastnost je výrazně odlišuje od všech ostatních lidí a to je svoboda. Svobodu Germáni potřebují k životu, jinak by zhynuli. Jiné rasy a kmeny svobodu nevyžadují v takové míře. Potřeba svobody se projevovala odjakživa na povaze Germána. Jednalo se vždy o bojovníky a válečníky, kteří dobývali cizí území a podrobovali si je. Přirozeně je Germánům vlastní schopnost tvorby státu, národa a civilizace a to je něco, co mají společného s Hellény a Římany a proto jsou považováni za jejich potomky (tzv. Teutoni, jak je Chamberlain označuje). Od Řeků zdědili Germáni tvůrčí individualismus, od Římanů válečnickou moc. Výsledkem

je jednatel individualistický a poměrně samotářský, který ale disponuje smyslem pro společenskou harmonii a hierarchii a „(...) *nalézá svůj nejvyšší obraz ve volně tvůrčím umění, a mezi pudem svobody u celku, jenž tvoří stát (...)*“ (Chamberlain, 1910: 476).

Další typickou vlastností Germánů je obrovská loajalita a hlavně věrnost. Chamberlain ji dokládá dvěma příklady z historie. Římský vládce Augustus si vytvořil svou stráž z Germánů, jejichž loajalita se osvědčila tak, že v jejich řadách hledal jedince pro výkon dalších funkcí. Germány je také možné najít ve funkcích hlídačů i v době Byzantské říše. Žádný z kmenů lidských ras není tak věrný jako Germán, který svou věrnost projevuje nejen svým blízkým, své rodině, svému pánovi (pakliže nějakého má) ale především sám sobě. Je věrný svým zásadám a to ho činí svobodným (Chamberlain, 1910: 477-482). Zároveň disponuje smyslem pro harmonii a organizaci, která se odráží ve schopnosti vytvářet státní celky. Germán je člověkem tvořivým, který při své práci vzhlíží k ctnostným ideálům a zároveň klade s pokorou důraz na dědictví svých předků. Je ctižádostivý, vášnivý a vytrvalý (Chamberlain, 1910: 487). Ve výčtu superlativů je však třeba doznat i jednoho velkého nedostatku Germána. Není přemýšlivý. V porovnání s jinými Árijci Germán často nepřemýšlí, jeho nátura mu velí spíše jednat. A proto z řad Germánů vyvstávají spíše než myslitelé bojovníci, válečníci a obchodníci. Pouto s přírodou, disciplína, věrnost, vášeň a loajalita, to jsou typické germánské vlastnosti, které předurčují tento národ stát se největšími bojovníky a dobyvateli (Chamberlain, 1910: 501).

4.4 Germán jako protiklad Žida

Pokud se až dosud základní rysy Chamberlainova díla shodovaly s myšlenkami Arthura de Gobineaua, na kterého Chamberlain navazuje, v otázce židovství se oba autoři značně rozcházejí. Chamberlain věnuje otázce židovského národa rozsáhlou část svého díla, která je všeobecně

otevřenou kritikou dějin a povahy Židů. Chamberlain dochází k názoru, že povaha Árijce, de facto jeho nejnadanější větve, Germána, se v historii profilovala jako protiklad k povaze negermánských živelů, v jejichž čele stojí právě Židé. Velmi stručně, jen k doplnění představy o autorově díle, budou následující odstavce věnovány autorovu pohledu na židovský národ.

Chamberlain konstatuje, že evropské národy se staly dobrovolnými otroky židovské lichvy. Evropské národy se otevřely v dobré vůli židovskému národu, který pohostinnosti využil a obsadil pozice v evropské kultuře, vědě, obchodě, umění. Žid se chová jako nepřítel. Nejenže zotročuje evropské národy, ale dokonce se je snaží oslabit svou vlastní krví. Infiltruje se do evropských řad, ale přitom si je velmi dobře vědom existujících zákonů rasového mísení, které umí mistrně využít. Hlavní kmen židovského národa zůstává bez poskvrny a čistý, nedostane se do něj ani kousek z národa jiného, jak ostatně praví i samotná Thóra: *„žádný míšenec nepřijdiž do obce Jehovovy, ani po desíti pokoleních“* (Chamberlain, 1910: 318). Židovští chlapani by nikdy za ženu nepojali Evropanku, kdežto židovské dcery jsou provdávány za Evropany a tím dochází k mísení čisté árijské krve (Chamberlain, 1910: 320). V tomto případě však nedojde k pozvednutí povahy podílem árijské krve, jak Chamberlain predikuje v úvodu svého díla. Situaci vidí takto: *„Ono směšování znamená zcela nepochybně zrůdnost: zrůdnost Žida, jehož povaha jest příliš cizí, pevná, silná, než aby mohl býti germánskou a slovanskou krví zušlechtěn; zvrhnutí Evropana, jenž křížením s >>méněcenným typem<< (...) přirozeně může jen ztratiti. Zatím však, co se směšování děje, zůstává hlavní kmen čistých, nesmísených Židů nedotčen.“* (Chamberlain, 1910: 319).

Podle Chamberlaina je židovský národ západním národům cizí, až protivný a to především svou vychytralostí a touze po moci, kterou zneužívá, jakmile se k ní dostane. Chamberlain se snaží poukázat na škodnou židovskou povahu na několika příkladech z historie. Prvním příkladem je Kypr ve 2. století. Zde údajně žili Židé ve většině a rozhodli

se vyhlásit zde svůj národní stát. Za tímto účelem podle Starého zákona vyvraždili téměř čtvrt milionu obyvatel, aby byl národ v bezpečí. Podobný cíl sledovali i ve Španělsku, kde koexistovali s Araby. Když maurská kultura začala vzkvétat, chopili se Židé moci a zapříčinili tak úpadek arabského vlivu na Pyrenejském poloostrově, který vedl k pozdějšímu vyhnání Arabů. Zároveň kumulovali majetek a obsazovali důležité pozice ve státě. Šlechtici a rytíři zastavovali Židům své majetky, aby mohli pořádat válečná tažení. Zajišťovali si vliv a získávali pro svůj národ důležité výhody, například menší tresty za přestupky či různé obchodní výhody (Chamberlain, 1910: 322, 327).

O chování, povaze, původu a činnosti Židů se Chamberlain ve svém díle rozepisuje poměrně obšírně. Výše uvedené řádky mají posloužit pro profilování Žida jako protikladu árijského Germána, který vyniká právě opačnými vlastnostmi. Chamberlain se na rozdíl od svého předchůdce Gobineaua proti židovské rase staví zcela otevřeně, místy až útočně, stejně jako proti příslušníkům jiné rasy než árijské. Snad není třeba dále pokračovat ve výkladu jeho díla a skrze výše uvedené charakteristiky lze vysledovat všeobecnou povahu jeho názoru na problematiku lidské rasy. Chamberlain ji ostatně zvládnul shrnout v jediném odstavci:

„Též v 19. století, přirozeně ovšem ve zcela rozličném rozvrstvení a se stále se měnícím rozdělením relativních sil, stáli, jako v jiných dřívějších stoletích našeho letopočtu oni tři dědicové v Evropě vedle sebe: chaos mesticů z dřívější římské říše, (jehož germanisování kráčí zpět), Židé a Germáné, (jejichž směšování s oněmi mestici a zbytky nearijských raç pokračuje). Žádná humanitní řeč nemůže odstraniti skutečnost, že to znamená boj. Kde nevede se boj dělovými koulemi, tam odbývá se bez hluku v srdci společnosti, manželstvím, zmenšováním vzdáleností, jež podporuje směšování, různými resistenčními silami a vytrvalostí rozličných lidských typů, posouváním majetkových poměrů, vznikem nových vlivů a zánikem starých atd. atd. Spíše než jiné je právě tento němý boj bojem na život a na smrt.“ (Chamberlain, 1910: 502-503).

5 TEORIE RASY V IDEOLOGII NACISTICKÉHO NĚMECKA

5.1 Teorie a praxe eugeniky v Německu v první polovině 20. století

Přelom století a následující rozvoj antropologických věd byl pro rasistické teorie živnou půdou. Myslitelé už nemuseli se svými pracemi zůstat v soukromí, antropologické objevy se totiž začaly dostávat do muzeí, akademických institucí a na univerzity a problematika ras tak dostala zcela nový rozměr. Ačkoliv práce s rasovou tematikou vznikaly v mnoha evropských zemích, nejvýrazněji se v této oblasti profilovalo Německo. Vývoj německého rasismu (jak byl popsán výše) vyvrcholil zejména ve 30. letech, kdy vznikají nejen práce méně známých autorů, ale populárním se stává dílo Adolfa Hitlera nesoucí název *Můj boj* (*Mein Kampf*). Ještě předtím ale své teorie publikují autoři, kteří jsou nám z dnešního pohledu sice méně známí, avšak velmi důležití, protože právě oni se stali inspirací pro koncipování árijské rasy v ideologii nacistického Německa (Dacík, 2001: 91).

Nejvýznamnějším z těchto autorů byl Hans Friedrich Karl Günther, německý rasový vědec, považovaný za hlavní zdroj rasistických myšlenek německého národního socialismu. Günther vytvořil vlastní klasifikaci ras, na které obratně vysvětluje, že nordická rasa (neboli rasa árijská) je nejen rasou nejvyšší a nejušlechtilejší, ale zároveň je nositelkou starých světových kultur. Günther Árijcům přisuzuje helénskou, perskou a egyptskou kulturu. Rasa v pojetí Günthera je definována velmi podobným způsobem, jako byla později vnímána nacisty. Je tedy svázána nejen s pravou pokrevní ušlechtilostí, ale i s abstraktními hodnotami, kterými ona jediná disponuje a které je třeba chránit (Dacík, 2001: 92).

Pojítkem mezi nacistickým rasismem a již zmíněnou evoluční teorií či darwinismem byl německý biolog a filosof Ernst Haeckel. Kromě rozsáhlé činnosti v oblasti biologie byl velkým obdivovatelem darwinistických myšlenek a pohrával si s jejich aplikací na společnost.

Proto je zpravidla řazen mezi zastánce sociálního darwinismu. Haeckel byl prvním, kdo otevřeně prosazoval aplikaci přírodního výběru na lidské jedince. Netajil se myšlenkou eliminace slabších a tezí, že pokroku lidstvo může dosáhnout jedině konkurenčním bojem mezi rasami (Soukup, 2009: 50). Haeckelovi je někdy také přisuzován termín *rasová hygiena*. Tento pojem označuje vědecký proud, který se zabývá studiem ras, především udržováním rasy, podmínkami jejího rozvoje, vzájemným ovlivňováním ras a vlastnostmi, které mohou vznikat při míšení (obvykle však ve smyslu negativním, protože už podle názvu teorie je možné usoudit, že ke křížení by docházet nemělo). Jedná se v podstatě o jednu z forem eugeniky (Fehlinger, 1919: 1).

Skutečným autorem pojmu *rasová hygiena* byl však až následovník Haeckela Alfred Ploetz, který pojem rozšířil v Německu. Ploetz pokračoval s prosazováním dominance čisté árijské rasy, stejně jako jeho vrstevník Fritz Lenz, který se zasloužil o rozšíření rasové hygieny v praxi. Lenz se pohyboval na pomezí antropologie a genetiky, v jejímž rámci prováděl rozsáhlé výzkumy. K prvnímu systematickému výsledku se dopracoval už na počátku 30. let. S kolegy Eugenem Fischerem a Erwinem Baurem publikoval Lenz studii s názvem *Lidská dědičnost a rasová hygiena (Menschliche Erbschicksalslehre und die Rassen Hygiene)*, která se dočkala pěti vydání a v dobové atmosféře se stala velice úspěšnou a respektovanou knihou. Koneckonců její autoři působili na univerzitách a byli považováni za odborníky. Baur byl dokonce mezinárodně uznávaným specialistou na problematiku lidské reprodukce (Fangerau, 2005: 1-6). Fischer zase prováděl rozsáhlé výzkumy v jihozápadní Africe, kde objevil fenomén, který pojmenoval jako „bastardismus“. Šlo o prosté křížení mezi kmeny (Fehlinger, 1919: 24). Pro popularnost knihy se v Německu začalo brzy používat obecné označení teorie těchto tří vědců „BFL“ (Baur, Fischer, Lenz). Práce těchto tří autorů se zabývá teorií genetického přenosu informací. Fritz Lenz ve své části výzkumu objasňuje myšlenku kulturních hodnot, které jsou podle něj výsledkem genetické výměny a jsou fixně vázány na specifický

genový základ. Vlastnosti jako je např. inteligence nebo schopnost kultury Lenz taktéž považuje především za genetickou záležitost a odkazuje tak k možné eugenické selekci v rovině sociální i biologické. Lenz navrhuje měření, která odhadnou hodnotu budoucího „materiálu“ a své závěry shrnuje v jakési ucelené koncepci rasové hygieny, pro kterou navrhuje metody počínající vzděláváním, končící regulací manželských svazků a sterilizací (Fangerau, 2005: 3-6).

Část Lenzových myšlenek byla v nacistickém Německu opravdu naplněna. V roce 1933, krátce po nástupu Hitlera k moci, byl schválen Zákon o prevenci dědičně nemocných (Gesetz zur Verhütung erbkranken Nachwuchs), v jehož rámci byla legalizována nucená sterilizace. Vzniklo několik komisí, sestávající se většinou z lékařů, kteří posuzovali stupeň postižení u vybraných jedinců a rozhodovali o tom, zda budou dotyční sterilizováni. Za vlády nacistů údajně došlo na základě tohoto zákona ke sterilizaci více než 400 000 jedinců. Krom toho docházelo údajně i k nuceným potratům a euthanasiím, které účelně eliminovaly děti trpící Downovým syndromem, hydrocefalem a dalšími nevléčitelnými nemocemi. V roce 1939 se program euthanasie rozšířil i na dospělé a touto cestou bylo údajně odstraněno na 100 000 jedinců. Euthanasie se uskutečňovaly v rámci projektu T4. Pacienty určené k tomuto zákroku vybírala opět rada několika odborníků (obdobně jako u sterilizací). Po schválení byli pacienti většinou otráveni plynem, usmrceni injekcemi, ale objevovaly se i případy vyhladovění. Snad je patrné, že projekt T4 byl faktickým předvojem konečného řešení židovské otázky.⁹

Je však třeba si uvědomit, že všechny pokusy nacistické mašinerie o likvidaci slabých, méněcenných, nemocných či jiným způsobem společnosti se nehodících jedinců, byly motivovány především tehdejší publikační činností, literaturou a společenskou náladou, kde rasismus nebyl nahlížen dnešní kritickou optikou a nebyl považován za explicitní sociální nebezpečí. Tím není zamýšlena obhajoba nacistických zločinů,

⁹ Oxford Journals. International Journal of Epidemiology. Commentary: The Third Reich – German Physicians between resistance and participation, dostupné na: <http://ije.oxfordjournals.org/content/30/1/37.full>, 17. 3. 2012.

jen je třeba pokusit si představit tehdejší společenské klima, což může pomoci k lepšímu pochopení událostí. Myšlenka o nadřazenosti árijské rasy byla nacistickou propagandou podstrkována společnosti efektivním způsobem a měla velký reakční potenciál. Navíc měla i základy, o které se mohla opřít. Jak bylo uvedeno výše, během 19. století vznikla řada teorií a děl, která se snažila racionálně vysvětlit přirozenost dominance árijské rasy z pohledu sociologie, antropologie, ale především biologie. Síla těchto filosofických základů je jeden z možných důvodů, proč řada vzdělaných a sečtělých lidí podlehl této do jisté míry absurdní (avšak teoreticky dobře zpracované) myšlence a uchýlila se k různorodým projevům „vyvolenosti“ Árijců v praxi. To jsou případy eugeniky, rasové hygieny, antisemitismu, pogromů a dalších bezprecedentních forem násilí páchaných nacistickým Německem.¹⁰

5.2 Pojetí árijské rasy v Mein Kampf

Dílo německého vůdce Adolfa Hitlera je považováno za jedno ze stěžejních rasistických děl, která kdy v německém prostředí vznikla. Proto i jemu je v následujících řádcích věnována pozornost. Následující odstavce jsou interpretací Hitlerových myšlenek o árijské rase, kterou autor vymezuje jako protiklad rasy židovské. Zmiňuje se však také o nevhodnosti míšení ras, jejich vrozených vlastnostech a o původu moderních kultur.

Rasová čistota je dle Hitlera přirozená a lze se s ní běžně setkat v přírodě. Není obvyklé, aby se druhy přirozeně křížily navzájem a pokud k tomu z nějakých důvodů dojde, příroda zařídí výsledek tak, aby byl slabý a brzy zašel. Křížení je tedy nepřirozené a výsledkem je vždy úpadek tělesný i duševní. Je patrné, že rasová čistota je principem daným od přírody. Přírodní vývoj je charakteristický bojem o přežití.

¹⁰ Oxford Journals. International Journal of Epidemiology. Commentary: The Third Reich – German Physicians between resistance and participation, dostupné na: <http://ije.oxfordjournals.org/content/30/1/37.full>, 18. 3. 2012.

Jedinci mezi sebou bojují o životní prostor, potravu a vhodné podmínky k existenci. Ti, kteří jsou nejlépe adaptováni a vybaveni dobrým genetickým potenciálem, se jeví jako nejsilnější a přežívají. Jedinci slabí podléhají nelítostnému boji a zanikají. Boj je ale třeba chápat nikoliv jako nutné zlo, nýbrž jako prostředek zachování zdraví a síly druhu. Příroda nechá vždy přežít pouze silné jedince, protože jen ti jsou určeni k panování a dominanci (Hitler, 1943: 311-314).

Podobně to funguje i ve společnosti lidské. Stejně jako v přírodě, i mezi lidskými rasami existují nerovnosti. Rasy si nejsou silově rovné. Kvalita ras se nejlépe rozpozná v nějaké stresující a vypjaté situaci, jako je například válka. Zatímco většina jedinců se projeví jako slabá a zbabělá, zástupci kvalitní rasy se promění v nebojácné hrdiny. Praktickým příkladem toho je rasa árijská. O její duševní nadřazenosti vypovídá mimo jiné i zvláštní pud sebezáchovy. Každý jedinec ve vesmíru je do jisté míry egoistický. Někteří však dokážou egoismus potlačit v rámci své rodiny a přenést pud sebezáchovy nejen na sebe, ale i na své blízké. Jedině Árijec je však duševně tak vyspělý, že dokáže tento pud přenést na celý národ. Pro dobro společenství a rasy je Árijec ochoten obětovat sám sebe. Tím byl v dějinách zároveň schopen položit základy pevného svazku, který se později proměnil ve stát. Árijec je skutečně hodnotovým člověkem. Je ochoten obětovat své zájmy ku prospěchu společnosti, umí žít ve skromnosti, bídě a poctivosti a je tak svou náturou předpokladem pro lidskou společnost. Z toho vyplývá, že jen Árijec je zakladatelem, tvůrcem kultury (*Kulturschöpfer*). Všechny kultury mají uvnitř árijské jádro, na které se postupem času jen nabalovala specifika jednotlivých národů. Ostatní národy mohou být tedy pouze nositeli kultury (*Kulturträger*), ale nikdy zakladateli kultury. Základ je vždy společný a pochází od árijské rasy (Hitler, 1943: 316-323).

Ušlechtilá povaha Árijce může být profilována jako protiklad židovské povaze. Na rozdíl od Árijce Židé nedisponují pudem sebezáchovy, který by byli schopni rozšířit na svůj národ. Omezují ho pouze na sebe samotné. Stejně tak neměli nikdy vlastní kulturu a vše,

z čeho se dnes skládá židovská identita, je porůznu přebrané z jiných kultur a národů. Árijec oproti Židovi disponuje jakýmsi idealismem, tvůrčí silou a vírou ve vyšší stupeň lidstva. To Žid nemá, a proto nemůže ve skutečnosti ani vyznávat jakékoliv náboženství. Není schopen věřit v abstraktní ideály. Árijec je pravým opakem židovského živlu, ale stejně tak jako nad Židy, vyniká i nad většinu jiných národů (Hitler, 1943: 327-329).

5.3 Šlechtění árijské rasy v praxi a nacistický projekt Lebensborn

Eugenické teorie představené výše se staly jednou ze součástí rasové teorie nacistického Německa. Rasová hygiena byla uplatňována v tajných projektech, které měly dvojí cíl: vyčistit Německo od slabých a nevhodných jedinců a vzniklý *Lebensraum* zaplnit čistokrevnými Árijci. Heinrich Himmler, blízký spolupracovník Adolfa Hitlera patřící mezi elitu NSDAP, založil v prosinci 1935 Spolek Lebensborn (*Lebensborn Eingetragener Verein*). S odkazem na starogermánštinu (odtud pochází slovní spojení Lebensborn, v překladu „pramen života“) Himmler vytvořil společenství, které mělo být nápomocné ženám důstojníků SS, ale především svobodným matkám (Dacík, 2001: 93).

V rámci tohoto projektu vznikaly v Německu, ale i jiných evropských zemích, domy, které přijímaly těhotné ženy. První dům vznikl v roce 1936 v městečku Steinhöring nedaleko Mnichova. Cíl projektu byl prostý: měl shromáždit co největší počet árijských žen, pomoci jim přivést dítě na svět a cíleně tak pěstovat kvalitní árijské potomky, kteří měli zaplnit prostor, jenž měl do budoucna vzniknout vymýcením všech nevhodných článků německého národa. Domy projektu Lebensborn našly své uplatnění především v případě matek, které své mateřství neplánovaly. To vedlo k další funkci těchto zařízení. Poté co se potvrdil rasový původ a čistota dítěte, začalo být dítě vychováváno v souladu se státní ideologií a následovně bylo nabídnuto k adopci do politicky vhodných rodin, aby

bylo začleněno do společnosti a vedlo normální společenský život (Lesjak, 2007: 13-14).

Ideologickou stránku projektu zaštiťoval lékař Gregor Ebner. Stál v čele prvního domu ve Steinhöringu a byl přímým spolupracovníkem Heinricha Himmlera. Později byl k Ebnerovi dosazen ještě Max Sollman a oba se starali o strukturu a fungování projektu. Ebner zajišťoval pro ženy v domovech přednášky, kulturní program a ideologickou osvětu. Vzhledem k tomu, že domy projektu Lebensborn byly zakládány také v jiných evropských zemích (Norsko, Lucembursko, Belgie, Francie, Polsko, Nizozemí), bylo nutné posuzovat, zda děti vybírané v těchto domovech vykazují dostatečné árijské rysy, případně zda splňují kritéria pro poněmčení. Pro tento účel Ebner organizoval různé testy a zhotovil řadu měření ke zjištění míry „árijsství“ dítěte. Odtud jsou známá měřítka barvy očí a vlasů, která jsou často mediálně zobrazována jako vzorový příklad nacistické rasové hygieny. Projekt Lebensborn byl jasnou aplikací rasových teorií a eugeniky přetvořené nacistickou ideologií v praxi. Cílem projektu bylo na základě odborných měření, výzkumů a pokusů, vyšlechtit ty nejčistší zástupce árijské rasy, jejíž původní podoba byla vývojem lidstva zničena a zůstala v malé míře zachována právě uvnitř německého národa. Plánované rození rasově čistých dětí bylo prvním krokem k rozvoji pravých Árijců, stejně jako systematická likvidace všech, kteří se nevešli do parametrů árijského národa. Jak ale historie ukázala, plánovaná produkce árijských dětí nedosahovala takové míry a efektivity, aby nevznikaly demografické mezery mezi obyvateli Říše. Později se tedy k Lebensbornu přidalo i nucené poněmčování árijských dětí z jiných zemí okupovaných nacisty.¹¹

¹¹ Social Justice Speaks. Lebensborn: Adoption Nazi Style, dostupné na: <http://www.socialjusticespeaks.org/id29.html>, 18. 3. 2012.

6 ODRAZ ORIGINÁLNÍCH VĚDECKÝCH TEORIÍ VE FORMOVÁNÍ TEZE O NADŘAZENOSTI ÁRIJSKÉ RASY

V předchozích čtyřech kapitolách byla představena problematika rasismu, konkrétně formování teorie o nadřazenosti árijské rasy. Byla uvedena díla, ve kterých se můžeme setkat s myšlenkou, že lidské rasy nevykazují stejné schopnosti a vlastnosti, a že jsou si v určitých ohledech vzájemně nerovné. Někteří autoři pak vyzdvihují konkrétní rasy, které z různých důvodů považují za ušlechtilejší než jiné. Většina autorů zastává názor, že v dějinách vyniká plemeno bílé, konkrétně árijská, neboli nordická rasa, která před několika tisíci let dorazila do Evropy z Indie a zavedla novému rasovému uspořádání evropského kontinentu. Následující kapitola by se měla pokusit ověřit, zda výše vyložené teorie autorů a jejich díla inspirovaly nedemokratický režim nacistického Německa, konkrétně tedy nacistický postoj k rasové teorii a jejich ideu o výjimečnosti Árijců. Kapitola by se měla pokusit objasnit pojetí rasy v ideologii nacistického Německa a následovně určit, které z výše představených teorií měly největší vliv na formování nacistické rasové teorie a také zda zůstaly tyto teorie zachovány ve své původní podobě, či byly přizpůsobeny potřebám nacistické propagandy.

6.1 Pojetí rasy v ideologii nacistického Německa

Pro identifikaci národní společnosti nacistického Německa byl hojně využíván termín „národní pospolitost“ (Volksgemeinschaft). Podmínky pro příslušnost k národní pospolitosti byly vymezovány kulturně, sociálně, ale především rasově. Rasový prvek byl hlavní proměnnou německé společnosti v době nacismu (Hutton, 2010: 152).

Významnou inspirací pro vznik nacistické rasové teorie se stalo vymezení árijské rasy jako rasy čisté, schopné a nejkrásnější, se kterým se setkáme v dílech autorů píšících zejména v 19. století. O nich později.

Nacisté využili adorace árijské rasy a spojili tento termín s termínem lid (Volk), který se stal zastřešujícím pojmem pro pojetí rasy v ideologii nacistického Německa. Později došlo ke splynutí pojmu „lid“ a „rasa“ (Volk und Rasse). Idea lidu byla pro nacistickou rasovou teorii fundamentální, zahrnovala nejen kulturní a historický kontext, ale měla i rasový rozměr. Ten nacisti dosvědčovali teorií dědičnosti a čisté německé krve, se kterou se člověk musel narodit. Z toho důvodu nebylo možné se do národní pospolitosti dostat poněmčením nebo přijetím německé kultury, nýbrž pouze rasovou příslušností (Hutton, 2010: 150-153).

Hitlerovi a dalším tvůrcům rasové teorie se podařilo propojit německou romantickou tradicí, lidovými legendami a bájemi a podpořit tak míru nacionalismu odkazováním na tzv. německého národního ducha (Volksgeist). Tento zpátečnický modernismus využil Hitler i pro vylíčení židovské povahy, kterou spojil s lidovými mýty o židovském spojení s ďáblem. Hitler nevymezoval Židy vůči árijské rase fyzicky, jako to dělali jeho předchůdci, nýbrž povahově a duševně. Židům neupíral míru inteligence a fyzické zdatnosti, ale hluboce věřil, že je v nich cosi zlomyslného, něco s rozkladnou tendencí pro ostatní národy, něco nebezpečného (Fredrickson, 2003: 94). Otázkou je, do jaké míry vůbec Hitler sám věřil v existenci rasové odlišnosti a do jaké míry byla jeho propaganda pouhou fantazií a politikou mířenou k přesvědčení mas a zisku legitimacy pro chování nacistů. Koneckonců vůdce údajně sám prohlásil: *„Dobře vím, že z hlediska vědy neexistuje nic takového jako rasa. Jako politik však potřebuji koncepci, která umožní rozmetat dosavadní základ dějin, nahradí jej plně novým a antihistorickým řádem a dá mu intelektuální základnu,“* (Hitler cit. dle Salajka, 1967: 17). Stejně tak Heinrich Himmler, který měl na starosti rasové záležitosti Třetí říše, prokázal jistou míru racionalismu: *„S antisemitismem je to stejně jako s odvrácením. Není to žádná světonázorová otázka, když se člověk má zbavit vší; je to záležitost hygienická. Právě tak nebyl pro nás*

antisemitismus žádnou světonázorovou otázkou, nýbrž hygienickou záležitostí,“ (Himmler cit. dle Salajka, 1967: 17).

Zda nacističtí pohlaváři rasové teorii, kterou vytvořili, věřili či ne, je ale ve smyslu této práce otázka druhotného významu. Je možné, že pojem „rasa“ se stal pouhým konstruktem a zástěrkou pro kolektiv a ducha německého národa, pouhým podkladem, na který bylo možno stavět, aby rasová teorie vytvářela na první dojem koherentní a smysluplný celek (Hutton, 2010: 154). Faktem však je, že teorie nordické (árijské) rasy se stala veledůležitou součástí nacionálně socialistického programu Třetí říše a stejně tak její státní filosofii (Salajka, 1967: 16).

6.2 Nejvýznamnější inspirátoři nacistické rasové teorie

Ústřední otázkou této práce je, zda existují ideové zdroje, které inspirovaly pojetí rasy v nacistickém Německu. Jací autoři měli vliv na myšlení nacistů? Obsah jakých děl byl využit pro formování ideje o nadřazenosti Árijců? Promítají se tyto myšlenkové kořeny do nacistické ideologie ve své původní podobě, nebo byly upraveny a přizpůsobeny potřebám nacistických rasových vědců? Na tyto otázky se pokusí odpovědět tato kapitola.

Myšlenkový základ nacistické teorie o vyvolenosti světlého árijského plemena je možné rozdělit na tři pomyslné, vzájemně se prolínající celky. První skupinou ideových zdrojů jsou díla autorů tvořících především v 19. století. Některá z nich byla uvedena v předchozích kapitolách. Jedná se zpravidla o díla, která pojednávají o nerovnosti mezi rasami a primárně se zaměřují na vylíčení židovské rasy v kontrastu s postavením rasy nordické. Nejucelenější a vyčerpávající teorii o výjimečnosti bílého plemena v čele se severskými kmeny předložil ve svém díle francouzský autor Arthur de Gobineau, který je mnohými autory

považován za přímého inspirátora nacistického pojetí rasy (Černý, 1995: 75).

Gobineau byl však nejen inspirátorem samotných špiček nacistického režimu, ale údajně se stal myšlenkovou inspirací i pro dílo Friedricha Nietzscheho, který nadřazenost bílého plemene propojil se svou vizí nadčlověka, a dále také pro dílo Richarda Wagnera, německého hudebního skladatele s nadšením pro romantickou tradici a částečně s antisemitskými názory (Dacík, 2001: 85).

O rozšíření Gobineauových myšlenek v Německu se postaral poněmčený Brit Houston Stewart Chamberlain. Ve svém díle *Základy devatenáctého století* navázal částečně na Gobineaua, avšak rozšířil „gobinismus“ o téma antisemitismu a více se přiblížil formě rasové nesnášenlivosti aplikované ve Třetí říši. Chamberlain, o kterém se (přes důležitost jeho přínosu) z neznámých důvodů hovoří jen velice málo, ve svém díle došel k předpokladu, že kulturním a civilizačním základem lidstva bylo árijské plemeno. Na rozdíl od svého předchůdce Chamberlain Árijce konkretizoval a nejvíce pozornosti a obdivu věnoval árijským Germánům. Adolf Hitler ve svém díle *Mein Kampf* už se s vysvětlováním, proč jsou „nejlepší“ rasou zrovna Árijci, příliš nezaobírá. Naopak tuto skutečnost bere jako danou a rovnou s ní pracuje a dále ji rozvíjí. Z žádných pramenů sice nezjistíme, zda byl Adolf Hitler zaníceným čtenářem Gobineaua či Chamberlaina, avšak odkaz těchto autorů v Hitlerově díle a jeho názorech je více než patrný a je tedy možné považovat jejich díla za myšlenkový základ teorie rasy německého nacismu (Černý, 1995: 75-77).

Někde na pomezí mezi ryze filosofickými díly a naopak racionálními biologickými teoriemi své místo nachází Hans Friedrich Karl Günther. Tento německý antropolog propojil vědecké poznatky s ideou ducha germánství a právě jeho optikou je možné nahlížet pojetí nordické rasy v obraze Třetí říše, poněvadž jeho vize árijství je téměř totožná s vizí nacistickou (Dacík, 2001: 91-92).

Do druhého okruhu inspirátorů spadají biologické teorie, kam patří zejména eugenika a teorie rasové hygieny jako konkrétní příklad eugeniky. Prvními teoretiky, kteří označili árijskou rasu za nadřazenou, byli antropologové Robert Knox a James Hunt a vytvořili tak přímou spojkou k nacistické rasové teorii (Pavelčíková, 2009: 21). Podstatné práce se však objevily ještě dříve, než tito dva Angličané velebili Árijce. Zejména 18. století přineslo výsledky v oblasti antropologie a objevovaly se výzkumy, které klasifikovaly lidskou rasu na základě různých měření. Tato „rasová geometrie“ se stala podhoubím pro růst dalších teorií, které vyústily prací Francise Galtona, jenž dal vzniknout eugenice (Gould, 1998: 389-390). Teorie rasové hygieny značně využitá v nacistickém Německu se objevila v souvislosti s Darwinovou teorií evoluce. Všeobecně se mělo za to, že princip přírodního výběru je jednou z možností (avšak relativně pomalou), jak přivést na svět silné jedince. Rasová hygiena, respektive důraz na čistotu rasy a záměrné šlechtění ideálních jedinců, je druhou cestou. Galton a jeho následovníci věřili, že to co zvládne příroda, dokáže moderní věda a medicína provést se stejně šlechtným účelem, jen o něco rychleji. Že bude jejich práce prakticky využita k záměrné (a nehumánní) manipulaci s lidskou rasou je zřejmě vůbec nenapadlo (Kessler, 2007: 5).

Využití těchto teorií v nacistickém Německu bylo však zřejmé. Není tajemstvím, že docházelo k řízeným výběrům jedinců, kteří byli určeni ke sterilizaci, či dokonce euthanasii. Rasová hygiena se tak stala integrální součástí sociální a vlastně i politické politiky nacistického Německa, avšak jednalo se o projekt přímo utajený, koneckonců šlo o cílenou likvidaci německých občanů. Utajení těchto zřudných praktik bylo základním předpokladem pro akceptování myšlenky o německé národní pospolitosti a o výjimečnosti zástupců árijské rasy (Kessler, 2007: 6-10). Základem této skupiny ideových inspirací byla evoluční teorie Charlese Darwina, na jejímž základě vzniklo hnutí sociálních darwinistů, kteří bývají taktéž spojováni přímo s německou rasovou politikou. Nutno však podotknout, že Darwin se od této skupiny značně distancoval a své

výzkumy neaplikoval na lidskou rasu. Jeho teorie tak byla do jisté míry dezinterpretována (Soukup, 2009: 51-52).

Třetí okruh myšlenek, který se výrazně odráží v nacistickém pojetí rasy, tvoří starodávné mýty a legendy, lidová vyprávění a jakýsi mysticismus, se kterým se setkáme v dílech mnohých autorů. Mytologická rasa Árijců byla původním nositelem kultury a zakladatelem civilizace. Konečně i Hitler sám hovořil o existenci tisícileté říše, osídlené potomky pradávných Árijců, poté co německý národ porazí veškeré své nepřátele (Pavelčíková, 2009: 23). Jako příklad německé víry v mystično je možné uvést pohádky bratří Grimmů, (údajně antisemitské) dílo Richarda Wagnera, či zajímavý počin Alfréda Rosenberga s názvem *Mýtus XX. století (Der Mythos des XX. Jahrhunderts)*. Rosenberg, nacistický rasový ideolog, hovoří o bájných nordických kmenech, předchůdcích dnešních Árijců, které obývaly sever Evropy a byly obdařeny zvláštním nadáním. Severské slunce je udělalo světlými, modrookými a pohlednými, zároveň jim ale dalo něco jako tvořivou sílu a nadání pro poznání. Kromě mytologických prvků jsou v díle patrné také stopy antisemitismu a důraz na boj a sílu namísto tradic a křesťanské pokory (Dacík, 2001: 92).

S podobným anti-křesťanským étosem a prvky abstraktna se setkáváme i v díle Friedricha Nietzscheho, z jehož filosofie je známý pojem „nadčlověk“. Podle Nietzscheho došlo k úmrtí boha a nadčlověk přichází po něm. Smrtí boha je člověku umožněna duševní proměna, která směřuje od sebeodcizení k tvůrčí svobodě. Bůh je podle Nietzscheho symbolem opovržení, dává lidem věřit v nadpozemské naděje, které nemohou být uskutečněny. Nadčlověk je ale skutečný (Nietzsche, 1995: 7-20). Nietzsche hlásá nadčlověka prostřednictvím poutníka Zarathustry, který přijde z hor do vesnice a praví lidu: *„Hlásám vám nadčlověka. Člověk je cosi, co má býti překonáno. Co jste vykonali, aby byl překonán? (...) Hled'te, hlásám vám nadčlověka. Nadčlověk je smysl země. Vaše vůle nechť dí: nadčlověk budiž smysl země!“* (Nietzsche, 1995: 9-10). Idea nadčlověka bývá někdy ztotožňována

s postavením Árijce mezi lidskými rasami. Podobně jsou árijští Germáni nahlíženi i v samotné bibli nacionálního socialismu *Mein Kampf* (Dacík, 2001: 95). Historickými přesuny obyvatelstva však došlo k náhodnému křížení árijské rasy s jinými lidskými plemy a tak byly původní vznešené vlastnosti Árijců zdegenerovány a začaly mizet. Úkolem německých Árijců, posledních potomků starobylé ušlechtilé rasy, je zachovat árijskou krev v její nejčistší podobě a zachránit tak mizející rasu (Hitler, 1943: 312-314).

Na základě vlastního studia vybraných a výše předložených autorských teorií, děl a myšlenek usuzuji, že nedemokratický režim nacistického Německa čerpal pro tvorbu své ideologie z těchto podkladů a část teorií si dokonce přizpůsobil obrazu svému. Hitler společně s rasovými ideology Třetí říše vybudovali německou národní pospolitost na pozadí mýtu o pradávných Germánech, kočovných bojovnících, kteří vynikali schopnostmi duševními i fyzickými. Propaganda nabádala masy, aby se vcítily do role potomků bájných Germánů a probudily v sobě mesianistickou touhu obnovit tuto šlechtitou rasu a zachovat její čistotu. Hitlerovu vizi árijství dle některých autorů inspirovala díla, která byla zmíněna ve druhé a třetí kapitole práce. Dílo Arthura de Gobineaua je považováno za opravdu stěžejní a průkopnické nejen co se ideje o nadřazenosti Árijců týče, ale i v rámci teorie rasismu jako takové. Dalším fascinujícím počinem je dílo Houstona Stewarta Chamberlaina, kterého zmiňuji ve třetí kapitole práce a o kterém se obecně (z mně neznámých důvodů) příliš nehovoří. Chamberlain je však jako ideový základ nacistické teorie rasy dle mého názoru ještě důležitější než vědecké závěry Gobineaua. Ve svém díle totiž na rozdíl od Gobineaua zmiňuje i otázku židovské rasy, která byla explicitně tou nejdůležitější součástí německého rasismu. Práce obou autorů však není cílená na praktické využití. Jedná se v podstatě pouze o vědecké teorie a výsledky zkoumání, částečně i filosofické závěry, avšak nikoliv o praktický návod pro extremistické využití.

Často se také setkáme s názorem, že se nacisté značně inspirovali sociálními darwinisty a jejich myšlením. Faktem je, že sociální darwinisté aplikovali princip přírodního výběru na lidskou společnost a Herbert Spencer toto propojení dvou konceptů označil pojmem „boj o přežití“. Tento pojem už známe z Hitlerova *Mein Kampf*, ale i z jiných dobových a tematicky příbuzných pamfletů. Ze sociálních darwinistů měl k nacismu nejbližší Ernst Haeckel, o kterém bylo také výše pojednáno a který boj o přežití spatřoval mezi lidskými rasami. Tato myšlenka se taktéž objevuje v nacistickém pojetí rasy, tudíž i zde je možné hledat spojitosti. Avšak nutno podotknout, že to byl právě Darwin, jehož teorie se stala největší obětí dezinterpretace a manipulace a byla přetvořena tak, aby se boj mezi lidskými rasami jevil jako spravedlivý a v podstatě „v souladu s přírodou“.

Darwinova evoluční teorie neinspirovala však jen sociální darwinisty, nýbrž i tvůrce eugeniky. Boj mezi lidskými rasami a princip přírodního výběru se přenesl na pole biologie a medicíny a zde se proměnil v efektivnější a rychlejší proces, než jakým by zůstal ve své přirozené podobě. Rasová hygiena se stala formou eugeniky, která umožňovala záměrně a cíleně přivádět na svět „vyvolené“ jedince. Nacistické Německo je toho opět vzorovým příkladem. Himmlerův projekt *Lebensborn* společně s utajeným projektem T4 byly koneckonců promyšlenými strategiemi, jak se zbavit nevyhovujících občanů a prostor po nich zaplnit čistokrevnými Árijci. Důsledkem byl však pouze velký počet lidí bez rodiny a znalosti svého původu, pouze s dokumentem potvrzujícím jejich árijskou krev. Neméně známé byly i pokusy doktora Josepha Mengeleho, který sice svou pozornost zaměřil na genetické pokusy v likvidačních táborech, avšak ke škále nacistických „doktorů smrti“ přispěl snad největší měrou.

8 ZÁVĚR

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo analyzovat, jaké existují ideové základy teorie o nadřazenosti árijské rasy a následně nejdůležitější z teorií předložit a pokusit se o jejich reflexi v ideologii nacistického Německa. Na základě výzkumu tématu a sestavování stati práce jsem došla k závěru, že existují teorie, které jsou v nacistickém pojetí rasy zcela jasně rozpoznatelné a které se dokonce dočkaly praktické realizace německými nacisty.

Za stěžejní inspirační zdroj teorie o nadřazenosti bílé árijské (nordické) rasy na základě četby považuji dílo Houstona Stewarta Chamberlaina s názvem *Základy devatenáctého století*. Za hlavního inspirátora árijské vyvolenosti je většinou považován Chamberlainův předchůdce Francouz Arthur de Gobineau a jeho spis *O nerovnosti lidských plemen*. Jeho dílo je sice systematickým shrnutím poznatků antropologie, filosofie, historie a dalších věd, je reflektováno mnoha autory a zmiňováno mnoha studijními obory, avšak při četbě tohoto spisu jsem narazila na méně explicitních prvků rasismu než v díle Chamberlaina.

Gobineau nabízí rozsáhlý a vyčerpávající přehled o původu národů. Zabývá se tím, jak národy vznikaly, zmiňuje negativní roli míšení krve odlišných národů, všímá si bílého plemene a jeho fyzické krásy i duševních vlastností a konstatuje, že bílé plemeno je možné považovat za nejušlechtilejší. Gobineau tedy jako jeden z prvních otevřeně hovoří o výjimečnosti árijské rasy, prezentované především nordickými kmeny sídlícími na severu Evropy. Gobineau je však názoru, že tyto kmeny existovaly ve své čisté podobě před tisíci lety a časem došlo k rozmělnění krve v krvi národů jiných. Podle tohoto názoru tedy tyto pradávne šlechtěné kmeny již dávno zanikly. Chamberlainova hypotéza se od Gobineauovy liší a více připomíná názory nacistických rasových ideologů. Chamberlain se sice shoduje se svým předchůdcem na dominanci árijské rasy, avšak více zdůrazňuje vůdčí roli kmenů

germánských a také otevřeně útočí na židovskou rasu, což byl průvodní znak nacistického rasismu. Nejdůležitějším poznatkem však je, že Chamberlain nespatřuje míšení krve (na rozdíl od Gobineaua) za vyloženě špatné. Naopak je názoru, že odborné a vědecky precizně podložené křížení může vést k vyšlechtění unikátní lidské rasy, která se přibližuje pradávným árijským Germánům, kteří byli neodborným a barbarským pokrevním míšením zničeni. Právě myšlenka cíleného šlechtění lidské rasy se objevuje v praxi nacistického Německa. To je jeden z důvodů, proč považuji dílo Chamberlaina za důležitější ideový zdroj nacistické rasové teorie než dílo Arthura de Gobineau. S podivem však je, že spis Základy devatenáctého století zůstal autory relativně nepovšimnut, zatímco se většina autorů věnovala dílu Gobineaua.

K formování teorie o nadřazenosti árijské rasy značně přispěly také teorie sociálního darwinismu, které do jisté míry dezinterpretovaly některé z vědeckých poznatků slavného biologa Charlese Darwina. Darwinova myšlenka přírodního výběru byla Herbertem Spencerem přeformulována na tzv. boj o přežití, který další sociální darwinisté (v Německu v čele s Ernestem Haeckelem) aplikovali na společnost. Tak zavdali rozvoji dalších teorií, které se odmítaly spokojit s pomalým a postupným přírodním výběrem nejlepších jedinců a rozhodli se tento vývoj na základě vědeckých výzkumů „urychlit“. Toto urychlení vedlo k vzestupu teorií eugeniky a rasové hygieny. Tyto teorie se zabývaly cíleným šlechtěním lidských jedinců na základě pečlivého výběru genetické výbavy rodičů. V praxi se projevily různými způsoby, od plánovaných sterilizací, euthanasí a likvidací osob až po projekt Lebensborn, který měl na svět přivést velký počet „čistokrevných“ Árijců. Zde je patrné, že teorie eugeniky zformované Francisem Galtonem a rozšířené německými vědci do tzv. rasové hygieny, byly pro nacistické rasové ideology a doktory natolik zajímavé, že se pokusili naplnit tyto soustavy poznatků v praxi (a to do jisté míry s úspěchem). Proto docházím k závěru, že i tyto myšlenky lze po právu považovat za (nacisty prosazované) prostředky

k dosažení čistoty árijské rasy a za ideové základy nacistické rasové teorie.

Ideových základů německého rasismu existuje celá další řada. Má práce se například jen velmi okrajově dotýká antisemitismu, který je nejdiskutovanější součástí nacistické rasové teorie. Práce však neřeší už například tematiku koncentračních táborů, nebo holocaust. Mým cílem bylo pouze analyzovat myšlenkové základy teorie o vyvolenosti Árijců a stručně je reflektovat na příkladech z praxe Třetí říše. Obecně se však jedná o téma natolik rozsáhlé a zajímavé, že není možné ho vystihnout v rozsahu bakalářské práce a poskytnout mu tak patřičný (a jistě zasloužený) prostor.

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

9.1 Literatura

Budil, Ivo: 2009a. *Jitro Árijců. Život a dílo Arthura Gobineaua, zakladatele árijské ideologie*. Triton: Praha.

Budil, Ivo: 2009b. Byl Arthur Gobineau Hitlerovým učitelem? In: Budil, Ivo – Zíková, Tereza: *Totalitarismus 5*. Vlasta Zara Meduna – Dryada: Mníšek pod Brdy, 27-49.

Caruana, Louis: 2008. A Neglected Difficulty with Social Darwinism. *Heythrop Journal*. Vol. 49, No. 4, s. 652-658.

Černý, Václav: 1995. *Rasismus, jeho základy a vývoj*. Votobia: Olomouc.

Dacík, Tomáš: 2001. *Člověk a rasa*. Akademické nakladatelství CERM: Brno.

Darwin, Charles: 2007. *O vzniku druhů přírodním výběrem*. Academia: Praha.

Fangerau, Heiner M.: 2005. Making Eugenics a Public Issue: A Reception Study of the First German Compendium on Racial Hygiene, 1921-1940. *Science Studies*. Vol. 18, No. 2, s. 46-66.

Fehlinger, Hans: 1919. *Rassenhygiene. Beiträge zur Entartungsfrage*. Wendt & Klauwell: Langensalza.

Fredrickson, George M.: 2003. *Rasismus – stručná historie*. Jiří Buchal: Praha.

Gillham, Nicholas W.: 2009. Cousins: Charles Darwin, Sir Francis Galton and the birth of eugenics. *Significance*. Vol. 6, No. 3, s. 132-135.

Gillham, Nicholas W.: 2001. Sir Francis Galton and the Birth of Eugenics. *Annual Review*. Vol. 35, No. 1, s. 83-101.

Gobineau, Arthur de: 1942a. *O nerovnosti lidských plemen. Díl I.* Orbis: Praha.

Gobineau, Arthur de: 1942b. *O nerovnosti lidských plemen. Díl II.* Orbis: Praha.

Gould, Stephen J.: 1998. *Jak neměřit člověka.* Nakladatelství Lidové noviny: Praha.

Heywood, Andrew: 2004. *Politologie.* Eurolex Bohemia: Praha.

Hitler, Adolf: 1943. *Mein Kampf. Zwei Bände in einem Band.* Zentralverlag der NSDAP: München.

Hutton, Christopher M.: 2010. Nazi Race Theory and Belief in an “Aryan Race”: A Profound Failure of Interdisciplinary Communication. *International Journal of Science in Society.* Vol. 1, No. 4, s. 149-155.

Chamberlain, Houston Stewart: 1899. *Die Grundlagen des neunzehnten Jahrhunderts. II. Hälfte.* Verlagsanstalt F. Bruckmann: München.

Chamberlain, Houston Stewart: 1910. *Základy devatenáctého století. Díl I.* Nakladatelství Dr. Ant. Hajna: Praha.

Kessler, Karl: 2007. Physicians and the Nazi Euthanasia Program. *International Journal of Mental Health.* Vol. 36, No. 1, s. 4-16.

Lesjak, David: 2007. Hitler's Lebensborn Children Reunite. *World War II.* Vol. 21, No. 10, s. 13-14.

Nietzsche, Friedrich: 1995. *Tak pravil Zarathustra.* Votobia: Olomouc.

Pavelčíková, Nina: 2009. Historicko-filozofické kořeny ideologie nacistického a komunistického totalitárního režimu. In: Budil, Ivo – Zíková, Tereza: *Totalitarismus 5.* Vlasta Zara Meduna – Dryada: Mníšek pod Brdy, 20-26.

Rutherford, Donald: 2007. Malthus and Three Approaches to Solving the Population Problem. *Population*. Vol. 62, No. 2, s. 213-237.

Salajka, Milan: 1976. *Rasy a rasismus ve světě*. Lidová demokracie: Praha.

Selwyn, Duke: 2010. Engineering Oblivion: Eugenics, the Remaking of Man and Unmaking of Morality. *New American*. Vol. 26, No. 17, s. 35-38.

Sontag, Raymond J.: 1939. The Germany of Treitschke. *Foreign Affairs*. Vol. 18, No. 1, s. 127-139.

Soukup, Martin: 2009. Geneze eugeniky a sociálního darwinismu. In: Budil, Ivo – Zíková, Tereza: *Totalitarismus 5*. Vlasta Zara Meduna – Dryada: Mníšek pod Brdy, 50-55.

9.2 Prameny

Evoluce. Dostupné na: <http://evoluce.wgz.cz/>.

Houston Stewart Chamberlain. Dostupné na: <http://www.hs Chamberlain.net/>.

Jacob, Alexander: 2010. Eugen Dühring and the Jewish Question. Dostupné na: <http://www.holocaust.nu/joedespoergsmaalet/antisemitisme/eugen-duehring-and-the-jewish-question/>, 29. 2. 2012.

MacDonald, Kevin: 2010. Wilhelm Marr's The Victory of Judaism over Germanism: Viewed from a Nonreligious Point of View. Dostupné na: <http://www.theoccidentalobserver.net/articles/MacDonald-Marr.html>, 29. 2. 2012.

Oxford Journals. International Journal of Epidemiology. Dostupné na: <http://ije.oxfordjournals.org/>.

PetrusCamper.com. Dostupné na: <http://petruscamper.com/index.htm>.

Race. Are we so different? Dostupné na:
<http://www.understandingrace.org/home.html>.

Res Claritatis. Dostupné na:
<http://claritatis.cz/?SSID=fd0003d307285284d6abf7ffe3fb4023>.

Slavonie. Časopis pro rozvoj indoevropského duchovna. Dostupné na:
<http://slavonie.org/>.

Social Justice Speaks. Dostupné na:
<http://www.socialjusticespeaks.org/index.html>.

10 RESUMÉ

This thesis focuses on the philosophical foundations of non-democratic regime of Nazi Germany, especially on the thought of dominance of the Aryan race. This thought is possible to find in many writings coming especially from the 19th century. This thought had also a disastrous impact on German society during the first half of 20th century. In this thesis I focus on some selected works, which the thought of the Aryan dominance can be found in. Some authors present quite rational arguments of Aryan dominance and they also explain that the Aryans have the best physical and mental abilities and therefore they are better than the others. However, some authors aren't capable to justify rationally their theories, which seem to be more likely a part of propaganda.

The development of the idea of the Aryan dominance was supported by other theories such as social Darwinism or eugenics. Social Darwinism was built on theoretical basis for evolutionary theory presented by Charles Darwin. His theory was, however, for this purpose partially misinterpreted. The founder of the theory of eugenics was Darwin's cousin Francis Galton. He found a way to artificially accelerate the principles of evolutionary theory. Eugenics was implemented in practice, unfortunately, in the form of euthanasia and forced sterilization. In the Nazi Germany the eugenics became a cruel method to breed a pure Aryan. These attempts were implemented by Heinrich Himmler as project *Lebensborn*.

This thesis is supposed to point out the basic philosophical foundations of the Aryan dominance theory and also how these theories are reflected in the Nazi conception of race and practice of Nazi Germany.